

Samverkan vid kommunal räddningstjänst

***Linda Bergmark
Johanna Thollander***

**Department of Fire Safety Engineering and Systems Safety
Lund University, Sweden**

**Brandteknik och Riskhantering
Lunds Tekniska Högskola
Lunds Universitet**

Report 5286 Lund 2008

Samverkan vid kommunal räddningstjänst

**Linda Bergmark
Johanna Thollander**

Lund 2008

Titel/Title

Samverkan vid kommunal räddningstjänst/Collaboration between the Swedish emergency services

Av/By

Linda Bergmark & Johanna Thollander

Illustrationer/Illustrations

Figur 4.2: Linda Bergmark & Johanna Thollander

Report: 5286

ISSN: 1402-3504

ISRN: LUTVDG/TVBB--5286--SE

Antal sidor/Number of pages

57

Sökord

Räddningsinsats, räddningstjänst, samverkan, samarbete

Keywords

Rescue effort, municipal rescue services, collaboration, cooperation

Abstract

The purpose of this report is to investigate the collaboration and the cooperation between the Swedish municipal rescue services, the police and the emergency medical service, with the main focus on the rescue services. The result is based on a survey among the personnel working in three different geographical areas, Stockholm, Västra Götaland and Skåne. Where the result indicates it is needed, recommendations to improve both the collaboration and the cooperation are given.

Författarna ansvarar för innehållet i rapporten.

© Copyright: Brandteknik och Riskhantering, Lunds Tekniska Högskola, Lund 2008.

Brandteknik och Riskhantering
Lunds Tekniska Högskola
Lunds Universitet
Box 118
221 00 Lund

brand@brand.lth.se
<http://www.brand.lth.se>
Telefon: 046 - 222 73 60
Telefax: 046 - 222 46 12

Department of Fire Safety Engineering and
Systems Safety
Lund University
P.O. Box 118
SE-221 00 Lund
Sweden

brand@brand.lth.se
<http://www.brand.lth.se/english>
Telephone: +46 46 222 73 60
Fax: +46 46 222 46 12

Sammanfattning

I detta arbete drogs ett antal slutsatser om vilka åtgärder som behöver vidtas för att underlätta samverkan och samarbetet mellan kommunal räddningstjänst, polis och ambulanssjukvård.

Dessa var:

- Samövningar, för att kunna utveckla både samverkan och samarbetet.
- Utbildning för att få ökad förståelse för varandras organisationer och uppgifter.
- Ett gemensamt sambandssystem där räddningstjänst, polis och ambulanssjukvård kan kommunicera.
- Förtydligande i lagstiftningen om det måste finnas en räddningsledare utsedd för varje räddningsinsats, eller om en person kan vara ansvarig för flera räddningsinsatser och då inte behöva vara fysiskt närvarande på samtliga skadeplatser.
- Förtydligande i lagstiftningen vad som gäller vid eftersök av skadade i olycksplatsens omgivning.
- Förtydligande i lagstiftningen vad som gäller för räddningstjänsten vid trafikdirigering.

Syftet med arbetet var att klargöra hur samverkan mellan kommunal räddningstjänst, polis och ambulanssjukvård går till, samt att föreslå förbättringar som kan medföra både bättre samverkan och samarbete, för att på så sätt kunna optimera olyckshanteringen. Även om polis och ambulanssjukvård berördes så var utgångspunkten i arbetet den kommunala räddningstjänsten.

Detta arbete inriktades på de mindre, vardagliga olyckorna såsom trafikolyckor och villabränder och det samarbete och den samverkan som sker vid dessa. Även om det inträffade kan vara en vardaglig olycka, sett ur de inblandade blåljusorganisationernas perspektiv, bör de ha i åtanke att det för de drabbade kan vara den mest omskakande och traumatiska upplevelsen i livet. Personalen inom blåljusorganisationerna måste se till att anpassa sitt agerande för varje enskild insats och ta hänsyn till de drabbades behov.

För att få en generell uppfattning om vad personalen inom blåljusorganisationerna anser om hur samverkan och samarbetet går till idag, och vad de anser kan förbättras, genomfördes en enkät med utvalda personer inom de olika blåljusorganisationerna. Enkäten distribuerades inom de tre områdena Skåne, Västra Götaland och Stockholm. Personerna som besvarade enkäten bestod av räddningsledare eller motsvarande från räddningstjänsten, yttre befäl vid polisen samt ambulanspersonal från hälso- och sjukvården. Resultatet av enkäterna sammanställdes sedan för att utgöra grunden till analysen. Av denna drogs sedan slutsatser kring vad som bör förbättras i samverkan och samarbetet mellan de olika aktörerna och på vilket sätt detta kan ske.

Resultatet av undersökningen visade att samverkan mellan de olika blåljusorganisationerna fungerar bra, men att det finns vissa förbättringspunkter, både inom respektive organisation och mellan de olika organisationerna. Vissa problem togs upp av ett flertal av respondenterna,

exempelvis inkompatibla sambandssystem och svårighet att få tag på insatschefer, och då framförallt räddningsledare. Många önskade även mer samövningar och utbildning då detta både förbättrar samarbetet och förenklar samverkan, vilket i sin tur leder till förbättrad effektivitet på olycksplatsen, då kunskapen om och förståelsen för varandras arbete ökar. Under arbetets gång framkom det ett antal oklarheter i lagstiftningen som behöver förtydligas. Dessa gällde räddningsledarens närvaro på skadeplatsen och uppgifter med beröringspunkter mellan de olika blåljusorganisationerna.

Summary

In this report conclusions were made of improvements that should be made regarding collaboration and cooperation between the emergency services and in what way. The conclusions were:

- Coordinated practices to evolve both collaboration and cooperation.
- Increased understanding for the different organisations and their work through education.
- A joint communication system for the emergency services.
- It should be legally clarified if there should be one commander of the rescue services appointed for each task, or if one commander could be in charge of several tasks, and therefore unable to be physically present at each site.
- It should be legally clarified who is responsible regarding the search for missing people at the site of the accident and its surroundings.
- It should be legally clarified what the rescue services are allowed to do regarding traffic control.

The purpose of this report was to investigate the collaboration and the cooperation between the Swedish municipal rescue services, the police and the emergency medical service, with the main focus on the rescue services. There were also recommendations made to improve the collaboration and the cooperation between these emergency services.

The focus of this report was smaller, ordinary accidents such as car accidents and residential fires and the cooperation and the collaboration occurring at these. Even though such accidents might be ordinary according to the emergency services, they should bear in mind that to the victims it could be the most traumatic experience of their life. The actions of the rescue services must be adapted to the situation and consideration must be taken to the reaction of the victims.

A survey was made with personnel in acquired positions within the emergency services, to form a general opinion of what the personnel within the emergency services think of their collaboration and cooperation today, and which improvements they think should be made. The survey was sent to the three geographical areas Skåne, Västra Götaland and Stockholm. The answers from the survey were compiled to form the foundation of the analysis and conclusions were made, which improvements should be made regarding collaboration and cooperation between the emergency services and in what way. The result indicated that collaboration between the emergency services works well but there are improvements to be made, within the organisations as well as between them. Certain issues were raised by several of the respondents and these issues are incompatible communication systems and problems getting hold of the commanding officers, and in particular the commander of the rescue services. Many of the respondents also wanted coordinated practices and more education. As the work progressed some legal issues that need to be legally clarified were discovered.

Förord

Arbetet har varit mycket lärorikt och intressant och under arbetets gång har vi erhållit hjälp från många håll. Det finns några som vi skulle vilja rikta ett särskilt tack till.

Den person som har hjälpt och guidat oss rätt igenom hela processen är vår handledare Stefan Svensson vid Räddningsverket Revinge. Tack för all inspiration och alla råd!

De personer som svarat på enkäten och därigenom hjälpt oss, och framförallt våra kontaktpersoner som lagt ned mycket möda på att sprida enkäten och uppmanat sin personal att svara. De förtjänar ett speciellt tack!

Stort tack till de vänner som hjälpt till med att granska arbetet!

Samt ett tack till våra opponenter Malin Pettersson och Johan Szymanski och även till vår examinator Berit Andersson.

Linda & Johanna

Lund

December 2008

Innehållsförteckning

1 Inledning	13
1.1 Bakgrund.....	13
1.2 Syfte	14
1.3 Mål	14
1.4 Problemställningar	14
1.5 Avgränsningar.....	15
1.6 Metod	16
1.7 Målgrupp.....	18
2 Vad är en insats?	19
2.1 Räddningsinsats	20
2.2 Polisinsats	23
2.3 Sjukvårdsinsats	25
2.4 Uppgifter med beröringspunkter mellan olika blåljusorganisationer	26
3 Samverkan.....	29
3.1 Samverkan, samordning och samarbete.....	29
3.2 Parallella insatser	32
4 Resurser.....	35
4.1 RAKEL	35
4.2 SOS Alarm	37
4.3 IVPA	39
4.4 Gränssättande resurser	40
5 Utformning av enkäten	42
6 Resultat och analys	45
6.1 Räddningstjänst.....	45
6.2 Polis.....	50
6.3 Ambulanssjukvård	55
6.4 Sammanfattning av resultat och analys.....	59
7 Diskussion.....	61
7.1 Metod	61
7.2 Uppgifter med beröringspunkter mellan olika blåljusorganisationer	62
7.3 Parallella insatser	64
7.4 Resultat	64
8 Slutsatser	68

9 Fortsatt arbete.....	69
Referenser	
Bilaga I: Enkät räddningstjänst.....	
Bilaga II: Enkät polis	
Bilaga III: Enkät ambulanssjukvård.....	

1 Inledning

Som ett avslutande moment för brandingenjörsprogrammet vid Lunds Tekniska Högskola genomförs ett examensarbete. Detta arbete är resultatet av kursen VBRM01 Examensarbete i brandteknik, som omfattar 22,5 högskolepoäng. Kursens syfte är att studenten ska inhämta nya kunskaper samt tillämpa kunskaper som förvärvats under utbildningen. Dessa ska användas på en problemställning inom det brandtekniska området och studenten ska självständigt lösa problemet.

Dispositionen i arbetet är uppbyggd i form av en inledande beskrivande del i kapitel 2, där bakomliggande teori presenteras kring vad som reglerar en insats. I kapitel 3 ges olika definitioner rörande samverkan och i kapitel 4 beskrivs de resurser som kan underlätta för samverkan och samarbete. I kapitel 5 presenteras hur enkäten genomfördes. Därefter kommer den analyserande delen där resultatet av undersökningen redovisas och analyseras i kapitel 6, och i kapitel 7 förs en diskussion kring resultatet och problematik som framkom under arbetets gång. Slutligen presenteras i kapitel 8 de slutsatser som drogs av det genomförda arbetet och förslag på fortsatt arbete ges i kapitel 9.

Det första kapitlet behandlar examensarbetets bakgrund, syfte, mål, metod, problemställningar, avgränsningar samt målgrupp.

1.1 Bakgrund

Idén till arbetet kom från Räddningsverket, som under våren 2008 gick ut med ett förslag till examensarbete rörande samverkan mellan olika blåljusorganisationer. Det har gjorts flera utredningar om större olyckor och kriser de senaste åren. Mycket har skrivits om samhällets förmåga att hantera dessa, som exempel kan ges Gillå (2008) och Nilsson (2008), och hur samarbetet mellan de inblandade samhällsorganen kan förbättras. Samverkansproblematiken på en lägre, operativ nivå har inte undersökts lika noggrant och det var den som Räddningsverket var intresserad av och som därför undersöktes närmare i detta arbete. Fokus i arbetet var vardagliga olyckor och insatser där samhällsomfattningen är betydligt mer begränsad än vid större olyckor och kriser. Det var framförallt räddningstjänsten som behandlades.

I samband med olyckor, både stora och små, är det ofta flera räddningsorgan som är inblandade i insatsen. Vid de flesta mindre olyckor, såsom trafikolyckor och villabränder, är de inblandade aktörerna framförallt SOS Alarm, polis, kommunal räddningstjänst samt hälso- och sjukvård i form av ambulanssjukvård. Även Vägverket och Banverket kan vara inblandade. I detta arbete nämns blåljusorganisationer vid ett flertal tillfällen och då menas kommunens organisation för räddningstjänst, polismyndigheterna och ambulanssjukvården.

För att arbetet vid insatser där flera olika räddningsorgan är inblandade ska gå smidigt och insatsen genomföras på ett effektivt sätt, måste det finnas förtydligt hur samarbetet dem emellan

ska gå till och hur resurserna ska samordnas för att ge bästa effekt. Detta löses genom samverkan, antingen direkt på olycksplatsen eller genom framarbetade rutiner som tillämpats tidigare. Vid insatser utnyttjas inte alltid personal och resurser till fullo, utan genom bättre samordning mellan de olika organisationerna skulle nyttjandet av resurser kunna förbättras.

Rätt agerande på skadeplatsen möjliggörs genom att en korrekt uppfattning skapas om läget på densamma, vilket kan göras genom en väl fungerande kommunikation med övriga inblandade på platsen. Om den uppfattning som fås är felaktig kommer det egna agerandet att antingen försena eller försvåra insatsen. Chefer från inblandade organisationer måste kunna se skadeplatsen med samtliga aktörers ögon, vad som är mest prioriterat för tillfället och alla måste arbeta tillsammans för att uppnå målet med insatsen, som i yttersta fallet kan vara att rädda liv. Chefen för respektive aktör på olycksplatsen fattar självständigt beslut gällande sitt verksamhetsområde, men genom samverkan med övriga chefer optimeras insatsen med hänsyn till hjälpbehovet.

1.2 Syfte

Syftet med arbetet var att klargöra hur samverkan mellan kommunal räddningstjänst, polis och ambulanssjukvård går till samt att föreslå förbättringar som kan medföra både bättre samverkan och samarbete, för att på så sätt optimera olyckshantering.

1.3 Mål

Arbetet hade två mål. Dels att undersöka och sammanställa hur samverkan vid en insats av mindre omfattning går till idag. Dels att ta fram förslag på hur en effektivare olycksplatshantering kan uppnås vid denna typ av insatser, där förändrade samverkansrutiner medför förbättrade insatser och ett bättre nyttjande av resurser från samtliga inblandade organisationer.

1.4 Problemställningar

De problemställningar som behandlades i arbetet var följande:

- Hur personalen inom blåljusorganisationerna räddningstjänst, polis och hälso- och sjukvård i form av ambulanssjukvård ser på samverkan idag.
- Vilka delar av samverkan och samarbetet mellan blåljusorganisationerna, och även inom respektive organisation, som kan förbättras och på vilket sätt.
- Hur resurser, både personella och materiella, kan nyttjas på bästa sätt inom den kommunala räddningstjänsten.
- Vilka förändringar som bör göras för att främja samverkan och samarbete, och vilka förändringar som är rättsligt möjliga.

1.5 Avgränsningar

På grund av arbetets omfattning behandlades endast den kommunala räddningstjänsten och de samverkande samhällsorganen polis och hälso- och sjukvård. Det berörde inte statlig räddningstjänst, vilket enligt 4 kap. 1-6 §§ Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) är:

- Fjällräddning.
- Flygräddning.
- Sjöräddning.
- Efterforskning av försvunna personer.
- Miljöräddning till sjöss.
- Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnteknisk anläggning.

Arbetet begränsades till de olyckor där de drabbade är enskilda individer eller mindre grupper, vilket innebär olyckor av storleksordningen villabrand eller trafikolycka.

Studien omfattade de tre tätbefolkade regionerna Skåne, Västra Götaland och Stockholm. Den behandlade inte problematiken avseende områden där det fysiska avståndet mellan de olika aktörerna kan vara stort, till exempel Norrlands inland. I dessa områden kan annorlunda situationer uppstå. De långa avstånden kan medföra att det är stora variationer gällande vilken blåljusorganisation som kommer fram först till en olycksplats, och hur lång tid det tar innan alla aktörer anlät. I dessa situationer kan kravet på samverkan skilja sig mycket åt, då det kan vara en helt annan blåljusenhet som anländer först än den som behovet är störst av. Formerna för samverkan varierar därför mer än i de fall där insatstiden inte varierar lika mycket. Även om avståndet mellan blåljusorganisationerna inom de tre valda områdena kan vara stort, är bedömningen att skillnaderna i insatstid inte är lika stora som i mindre tätbefolkade områden.

I de områden där enheter anländer till olycksplatsen någorlunda samtidigt utvecklas troligtvis tydligare rutiner. Alla vet vilka uppgifter de har och vad varje räddningsorgan ska fokusera på. I de områden där aktörerna anländer till olycksplatsen med stora skillnader i framkörningstid kan samverkansrutinerna se annorlunda ut. Räddningsorganen vet fortfarande vad de ska göra, men då variationen i framkörningstiden medför att alla inte befinner sig på plats samtidigt, kan inte rutiner för samarbete utarbetas på samma sätt. Larmfrekvensen i de valda regionerna antogs vara så pass hög att olyckor av mindre skala hanteras dagligen och därigenom tillämpas rutinerna som rör både samverkan och samarbete ofta. I mindre orter praktiseras samverkan troligtvis inte med samma frekvens då antalet olyckor torde vara mindre och därigenom även antalet larm.

1.6 Metod

Det finns två olika typer av ansats till rapportskrivande, traditionell och kvalitativ. Det traditionella förhållningssättet har en objektiv syn på verkligheten medan det kvalitativa är mer subjektivt, intresset riktas mot hur människan upplever sin omgivande verklighet. (Backman, 1998) Då detta arbete huvudsakligen baserades på hur olika individer inom räddningstjänst, polis och ambulanssjukvård upplever att samverkan och samarbetet vid räddningsinsatser går till, användes en kvalitativ ansats.

Den vetenskapliga metod som användes var fallstudie. Det hänger samman med den kvalitativa ansatsen, då fallstudien också går ut på att undersöka någonting i sin verkliga miljö och sammanhang (Ejvegård, 2003). Fallet som studerades i detta arbete var hur samverkan mellan olika blåljusorganisationer går till vid kommunal räddningstjänst och problematik i samband med detta. Arbetet påbörjades med en litteratur- och informationssökning, både i specifika databaser, såsom LIBRIS, LOVISA och ELIN, och mer allmänt. Därefter studerades vald litteratur och arbetet inleddes med en beskrivning av vad en insats är för något, och hur räddningstjänsten och samverkande samhällsorgan är organiserade för att kunna hantera den. Även de legala grunder som insatser vilar på och annan lagstiftning som inverkar undersöktes. Tillgängliga resurser såsom tekniska hjälpmedel och personal berördes också.

Samverkan belystes, både det rent teoretiska begreppet och hur det praktiskt går till idag. För att få svar på hur det går till i praktiken delades enkäter ut och intervjuer genomfördes med utvalda personer inom de olika blåljusorganisationerna. Syftet med en statistisk undersökning, i detta fall en enkät, är att få information om en population. Populationen bestod i denna undersökning av räddningsledare eller motsvarande från räddningstjänsten, ambulanspersonal från hälso- och sjukvården samt yttre befäl från polisen. Räddningsledare eller motsvarande innebär till exempel styrkeledare och styrkechef, benämningarna varierar i de olika områdena. Enkäterna sammanställdes sedan för att utgöra grunden till analysen. Av enkäterna drogs även slutsatser kring vad som bör förbättras i samverkan och samarbetet mellan de olika aktörerna och på vilket sätt detta kan ske.

Enkäterna distribuerades via kontaktpersoner, antingen via mejl eller via post beroende på vilket sätt som föredrogs. Dessa vidarebefordrade därefter enkäterna till personal som hade den efterfrågade befattningen i de olika blåljusorganisationerna. De enkäter som skickades ut till de olika blåljusorganisationerna skiljde sig delvis åt, eftersom utgångspunkten i detta arbete var den kommunala räddningstjänsten, vilket gjorde att frågor riktade till polis och ambulanspersonal skiljde sig något från de riktade till räddningstjänsten. Skillnaden låg framförallt i anpassning till respektive organisation.

Det är endast den information som är relevant som ska samlas in vid en enkät. För många frågor gör att svarsbenägenheten minskar och att de svar som samlas in är av lägre kvalitet, än om antalet frågor varit mer begränsat. Det finns även risk för att enkäten inte besvaras lika noggrant

om antalet frågor är för många. Enkla frågor är att föredra framför sådana som är krångliga, och frågor som innehåller delfrågor, och alltså kräver flera svar, bör undvikas. I det senare fallet är det bättre att dela upp frågan i separata frågor. Prestigeladdade frågor är även det något som bör undvikas, då sådana kan leda till att svaren som ges inte är korrekta. (Körner & Wahlgren, 2002)

Är svarsbortfallet stort vid en undersökning, riskerar resultatet att bli mindre tillförlitligt eftersom de personer som inte svarar tenderar att avvika från den övriga populationen som ingår i undersökningen (Körner & Wahlgren, 2002). Det är oftast de som har en stark åsikt i frågan som svarar och därigenom kan resultatet bli felaktigt.

Om svarsfrekvensen är cirka 80 % i ett samhällsvetenskapligt sammanhang brukar det räknas som fullt godtagbart för att det ska vara någon mening med att bearbeta materialet statistiskt. Skulle frekvensen understiga 70 % är det inte alltid meningsfullt att statistiskt bearbeta det, men i många fall kan enkätsvaren ändå ge användbar information. (Ejvegård, 2003)

Validiteten, eller giltigheten, i en undersökning är ett viktigt mått som visar hur bra överensstämmelsen är mellan det som ska mätas och det som faktiskt mäts (Körner & Wahlgren, 2002). Ju färre systematiska fel som finns desto högre är giltigheten i en undersökning. Reliabiliteten däremot anger hur tillförlitligt det mätinstrument och den måttenhet som används är, i detta fall är det hur tillförlitlig enkäten är. Om inte både validitet och reliabilitet uppfylls har resultatet av undersökningen inte något vetenskapligt värde. (Ejvegård, 2007)

Bias är ett systematiskt fel som gör att validiteten i ett vetenskapligt arbete av en eller annan anledning kan ifrågasättas och om inte hänsyn tas till bias finns anledning att tvivla på arbetets riktighet. En vanlig missuppfattning är att det är lätt att upptäcka de bias som finns i ett arbete, men det stämmer inte. Det finns nämligen, utöver de uppenbara, både subtila såväl som helt omedvetna bias som kan uppstå, vilka kan vara svårupptäckta (Suter, 2006).

Vid undersökningar kan bland annat konfirmeringsbias (expectancy effect), observatörsbias (observer bias) och respondentbias (respondentbias) förekomma. Med konfirmeringsbias menas att den som utför undersökningen förväntar sig ett visst resultat av denna och därigenom tolkar resultatet på ett visst sätt. Något som kan uppstå vid observatörsbias är att egna tolkningar, baserade på personliga förväntningar och övertygelser, påverkar de resultat som ges av undersökningen. (Suter, 2006) Respondentbias kan uppstå på grund av respondentens inställning till och intresse av undersökningen. Det kan bland annat medföra att respondenten inte vill dela med sig av information.

Vetenskaplighet baseras på saklighet, objektivitet och balans (Ejvegård, 2003). Sakligheten består i att använda uppgifter ska vara sanna och därmed följer att det som beskrivs i arbetet också ska vara sanningsenligt. För att uppfylla detta användes framförallt vetenskapliga verk

som källor i den beskrivande delen, till exempel vetenskapliga rapporter, och strävan var att vara så objektiv som möjligt i den beskrivande delen av arbetet. Analysdelen däremot består av en sammanställning av framförallt andras åsikter och tolkningar, men även författarnas egna, eftersom den baseras på undersökningen. Frågorna i enkäten var av öppen och beskrivande typ och användes för att få en uppfattning om hur personalen upplever situationen idag. Undersökningen beskrivs närmare i kapitel 5 och i bilaga I-III finns enkätfrågorna redovisade. Resultatet av undersökningen presenteras i kapitel 6.

Källkritik är grunden för att både saklighet och objektivitet uppfylls. Den baseras på att använt material är äkta, oberoende, samtida och så färskt som möjligt (Ejvegård, 2003). I detta fall blev de två sista punkterna samma eftersom det som behandlades var en aktuell situation. Balans i vetenskapligheten är ett vagt begrepp, men det inbegriper både saklighet och objektivitet. Det innebär att onödiga utsvävningar undviks och att det finns en röd tråd genom hela arbetet.

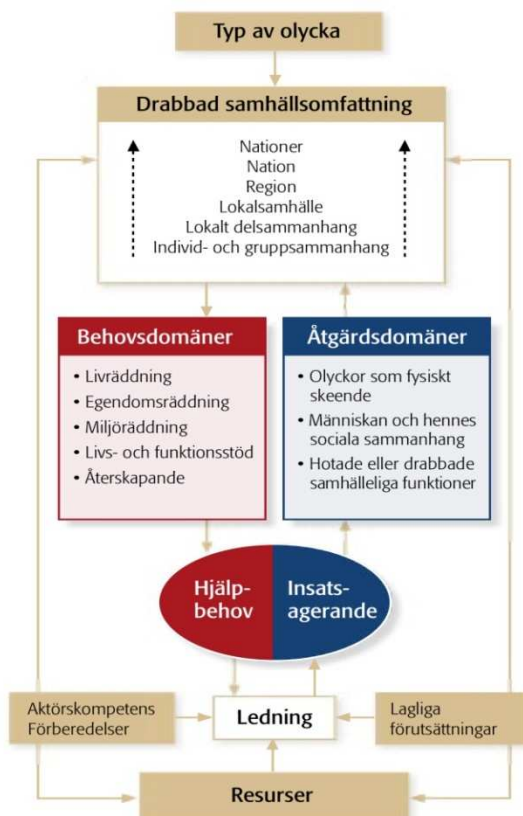
1.7 Målgrupp

Arbetet riktar sig till chefer inom kommunernas organisation för räddningstjänst, men även till övriga intressenter, såsom personal i chefsbefattningar hos polis och ambulanssjukvården.

2 Vad är en insats?

I detta arbete behandlades endast insatser som faller inom ramen för de olyckor som sker, där den drabbade samhällsomfattningen är individ- och gruppsammanhang, se figur 2.1. Till dessa räknas bland annat trafikolyckor och villabränder. När dessa så kallade vardagsolyckor sker kan det tillstånd som samhället befinner sig i räknas som normalt. Det är vid dessa olyckor som konsekvenserna endast drabbar de som direkt påverkas av händelsen. (Fredholm, 2006) Trots att Fredholm (2006) ser det ur ett krishanteringsperspektiv kan beskrivningen ses som allmängiltig för olycksomfattningen. De myndigheter och organisationer som vanligtvis är inblandade på själva skadeplatsen vid denna typ av insatser är kommunal räddningstjänst, ambulanssjukvård och polis, men även vissa andra aktörer som Vägverket och Banverket kan vara berörda. Via det inkomna larmet är ofta SOS Alarm inblandade. Närmare beskrivning av hur SOS Alarm agerar vid larm finns i kapitel 4.2.

I figur 2.1 jämförs insatsagerandet med hjälpbehovet, vilka bör svara mot varandra. Vilken typ av olycka som inträffar och hur stor del av samhället som drabbas kommer även det att påverka hjälpbehovet. Ledning av de olika insatserna på olycksplatsen, lagliga förutsättningar, kompetens samt förberedelser är förutsättningar som alla påverkar hur olyckan hanteras.

Figur 2.1. Beskrivning av olyckshantering (Fredholm, 2006).

I Proposition 1985/86:170 om ny räddningstjänstlag ges en definition av vad en olyckshändelse är. Med olyckshändelse avses händelser som inträffar plötsligt och som medför eller eventuellt kan medföra skada. Exempel är händelser som sker utan mänsklig inblandning och även skeenden som beror på företeelser i naturen. Men också händelser som sker på grund av människors agerande eller frånvaro av agerande räknas som olycka, oberoende av om agerandet eller frånvaron av det sker med vilje. Trots att definitionen gällde Räddningstjänstlag (1986:1102), som ersatts med Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO), är den giltig idag då ingen ny definition togs fram i samband med den nya lagen, definitionen kan även anses som applicerbar i andra sammanhang som inte gäller räddningstjänst.

En person som hamnar i en situation som han eller hon inte ser sig kapabel att hantera befinner sig i en nödsituation och behöver hjälp för att ta sig ur den (Svensson, Cedergårdh, Mårtensson & Winnberg, 2005). Att ett hjälpbehov av något slag uppstår är själva grunden för en insats och under olycksförloppet förflyttas hjälpbehovet, i och med att händelsen utvecklas. Initialt vid en insats ligger fokus hos räddningsorganen på att rädda liv, för att uppfylla det hjälpbehovet, för att därefter förflyttas till att begränsa skadornas utbredning och förhindra att fler drabbas. (Fredholm, 2006) Mycket beror på var det största hjälpbehovet ligger i de olika skeendena av olyckshändelsen och allt eftersom olycksförloppet fortskrider sätts åtgärder in för att ombesörja det största och mest prioriterade behovet. Trots att Svensson et al. (2005) ser på hjälpbehovet ur ett räddningstjänstperspektiv och Fredholm (2006) ur ett krishanteringsperspektiv, är det som skrivs om hjälpbehov gångbart också i andra sammanhang.

Även om det inträffade kan vara en vardaglig olycka, sett ur de inblandade blåljusorganisationernas perspektiv, bör de ha i åtanke att det för de drabbade kan vara den mest omskakande och traumatiska upplevelsen i livet. Personalen inom blåljusorganisationerna måste se till att anpassa sitt agerande för just denna insats och ta hänsyn till de drabbades behov.

2.1 Räddningsinsats

Då detta arbete var begränsat till kommunal räddningstjänst, vilket tidigare nämnts i kapitel 1.5, berördes inte statliga räddningsinsatser och inte heller insatser som görs vid större kriser och katastrofer. Det finns ingen entydig definition av begreppet räddningsinsats, utan begreppet får förklaras med hjälp av den lagliga definition av vad räddningstjänst är. Enligt 1 kap. 2 § LSO, så menas med räddningstjänst:

De räddningsinsatser som staten eller kommunerna ska ansvara för, vid olyckor och överhängande fara för olyckor, för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön.

Staten eller en kommun ska endast ansvara för en räddningsinsats om detta är motiverat med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt.

Tänkvärt är att det som ska räddas måste stå i proportion till hur mycket räddningsinsatsen kostar. Större resurser bör till exempel läggas ned på att rädda ett människoliv än att försöka rädda ett hus där en fullt utvecklad brand härjar. En insats är alltid motiverad när människors liv eller hälsa står på spel och då får kostnadsfrågan ringa betydelse, utan den är intressant framförallt då det gäller enbart materiella skador (Proposition 1985/86:170).

Skillnad måste även göras mellan vad som är risk för att en olycka ska inträffa och överhängande fara för olycka. Risken för att en olycka ska ske är svår att definiera, då det alltid finns en viss risk närvarande i allt man gör. Däremot är risken större eller mindre beroende på den situation man befinner sig i. Som exempel kan bergsklättring nämnas. Här finns självklart en viss risk alltid närvarande, större om man är oerfaren och lite mindre om man har erfarenhet av klättring. Det faktum att en person befinner sig i en riskabel situation medför inte per automatik att det finns ett räddningsbehov. Om klättraren i fråga däremot fastnar på en klipphylla eller faller finns en överhängande risk för fara och en insats av räddningstjänsten är därmed befogad. Behovet av ett snabbt ingripande är också någonting som måste tas i beaktande. Med detta menas att det handlar om plötsliga händelser och inte skeenden som pågår över tiden (Proposition 1985/86:170).

Ska en räddningsinsats beskrivas med egna ord kan man säga att det är ett organiserat arbete som syftar till att rädda liv och begränsa skadliga effekter på både människor, egendom och miljö. Det handlar oftast om snabba ingripanden, vilket kan återkopplas till lagstiftningen.

2.1.1 Räddningstjänstens uppgifter vid insats

Till räddningstjänstens uppgifter inom skadeområdet hör att rädda liv, säkra skadeplatsen, avspärra ett eventuellt riskområde samt att varna människor som befinner sig hotande nära, i skadeplatsens omedelbara närhet. Men uppgiften består framförallt av att rädda liv och begränsa skador på människor, egendom och miljö genom att vidta operativa åtgärder och häva det negativa händelseförloppet. (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006) Vid en räddningsinsats får det aldrig råda några tvivel om vem som ska leda denna och vem som har att fatta vilka beslut (Proposition 2002/03:119 Reformerad räddningstjänstlagstiftning).

I LSO finns ett flertal bestämmelser om vad som definierar en räddningsinsats och vad som begränsar denna. Dessa begränsningar består bland annat av det faktum att LSO inte gäller vid sådan hälso- och sjukvård som avses i 1 § Hälso- och sjukvårdslag (1982:763):

Med hälso- och sjukvård avses i denna lag åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Till hälso- och sjukvården hör även sjuktransporter samt att ta hand om avlidna.

Detta medför att räddningstjänstens personal endast får genomföra ett första omhändertagande som baseras på första hjälpenåtgärder, innan ambulanspersonalen anländer och kan ta över och påbörja sjukvårdsinsatsen (SOU 2002:10). Många landsting använder dock räddningstjänsten för larm som gäller akuta sjukdomsfall, ofta kallade IVPA-larm, där räddningstjänsten genomför nödvändiga sjukvårdsinsatser innan ambulansen anländer. Detta möjliggörs genom 1 § Lag (2004:1225) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sjuktransporter och när räddningstjänstpersonal genomför denna typ av åtgärder vid larm är de att betrakta som hälso- och sjukvårdspersonal (Proposition 2004/05:17 Kommunal medverkan i landstingens sjuktransporter). IVPA beskrivs närmare i kapitel 4.3.

Räddningsinsatsen avslutas när den som leder insatsen, alltså räddningsledaren, beslutar det och beslutet ska redovisas skriftligt (3 kap. 9 § LSO), detta för att det ska bli tydligt vilka åtgärder som görs under räddningsinsatsen och vilka som görs efter att den avslutas, med hänsyn till vem som bär ansvaret (Proposition 2002/03:119). Efter att insatsen avslutats finns fortfarande beslut som måste tas angående det fortsatta arbetet. Att räddningstjänst avslutats innebär inte att arbetet i sig är helt klart, utan att de kriterier som anges i 1 kap. 2 § LSO inte längre kan anses vara uppfyllda. Insatsen räknas inte längre som olyckshantering och det finns ingen överhängande risk för att en olycka ska ske. Vid denna tidpunkt finns det åtgärder som bör vidtas för att det nu uppkomna hjälpbehovet kan ombesörjas, som till exempel att få hjälp med tillfälligt boende eller hjälp med att hantera den kris de drabbade upplevt (Fredholm, 2006). Detta räknas dock inte som räddningstjänst enligt 1 kap. 2 § LSO, men då behovet av hjälp fortfarande finns kvar bör det tillgodoses på bästa möjliga sätt. Eventuell efterbevakning av brandplats är även det något som måste tas i beaktande. Detta är av stor vikt för att vid risk för återantändning kunna upptäcka denna snabbt, och därigenom kunna vidta åtgärder för att förhindra fortsatt spridning. Även för polisens fortsatta utredning är det bra med efterbevakning, då den kan försvåra för obehöriga personer att beträda brandplatsen.

2.1.2 Ledning av räddningsinsats

Enligt 3 kap. 16 § LSO ska det i en kommun finnas en räddningschef som ansvarar för att räddningstjänsten är ordnad på ett ändamålsenligt sätt. Räddningschefen är också räddningsledare, men får utse någon annan som uppfyller behörighetskraven. Alltså är det räddningschefen som är ansvarig, även om det pågår flera olika insatser med en räddningsledare utsedd för varje (Proposition 2002/03:119). Detta innebär att den som är räddningschef inte alltid har möjlighet att fysiskt närvara på skadeplatsen. På räddningschefens ansvar ligger även att fördela resurser så att bästa möjliga resultat uppnås med tillgänglig materiel och personal.

Räddningsledaren ansvarar för den samlade operativa ledningen av räddningsinsatsen, samt att samverka med övriga aktörer. Mer konkret utgörs arbetsuppgifterna av exempelvis probleminventering, bedömning av händelseförloppet utveckling, utformning av mål för insatsen och uppföljning av dessa samt att organisera verksamheten och att ansvara för att samordnad operativ ledning upprättas. (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006)

2.2 Polisinsats

Vid en räddningsinsats är det ofta flera olika samhällsfunktioner som är inblandade, polisen och hälso- och sjukvården är så gott som alltid involverade. För att reglera deras verksamhet i samband med en räddningsinsats har de ett antal lagar och förordningar att följa. Dessa är dock inte skrivna enkom för räddningsinsatser, utan det blir flera olika lagar som påverkar agerandet. Polisen har exempelvis Polislag (1984:387) och Rättegångsbalk (1942:740) att luta sig emot.

2.2.1 Polisens uppgifter vid insats

Polisen har i samband med en insats flera olika uppgifter. Vid en räddningsinsats kan det till exempel vara att övervaka den allmänna ordningen och säkerheten på olycksplatsen (2 § 2 p. Polislagen), genomföra en brottsutredning (2 § 3 p. Polislagen och 23 kap. Rättegångsbalken) och lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp (2 § 4 p. Polislagen). Mer konkret kan polisens huvuduppgifter vid räddningsinsats vara att genomföra trafikreglering, avspärrning, utrymning, utredning av olycksorsak, registrering och identifiering av döda, uppsamling, registrering och identifiering av omhändertaget gods samt underrättande av anhöriga (Proposition 1973:185).

Trafikreglering är till för att hindra trafikanter från att komma nära olycksplatsen, både för deras egen säkerhet och för att räddningspersonalen ska ha plats att arbeta. Syftet kan även vara att skapa fri väg för räddningsfordon till och från olycksplatsen. Avspärrningar görs för att hindra personer från att komma in i riskfyllda områden, men även för att tillse att insatspersonalen kan arbeta så säkert och ostört som möjligt. Utrymning är en skyddsåtgärd där människor som befinner sig i en hot- eller risksituation förflyttas för att skydda deras liv och hälsa. Exempel på sådana situationer är brand och bombhot. När ett område har avspärrats och utrymmts bör det bevakas för att hindra människor från att ta sig in i området och för att förhindra brott. För att vara säker på att inga skadade eller chockade finns kvar på eller i närheten av olycksplatsen kan polisen behöva genomföra eftersökning eller genomsökning. Sedan måste även olycksorsaken utredas för att kunna fastställa om olyckan orsakats genom brottsligt agerande eller ej. (Räddningsverket, 2008B)

Om räddningsledaren beslutar om ingrepp i annans rätt kan polisen få till uppgift att lämna den hjälp som behövs (3 § 6 kap. LSO). En polis kan också gå in i bostäder och liknande för att söka efter skadade utan att räddningsledaren beslutat om ingrepp i annans rätt, eftersom polisen, enligt

21 § Polislagen, har rätt att bereda sig tillträde till en lokal om det finns anledning att tro att någon som avlidit, är medvetlös eller inkapabel att tillkalla sig hjälp befinner sig där. Polis får även vidta denna åtgärd då det är nödvändigt för efterspaning av någon som är försvunnen, om denne kan antas behöva hjälp.

2.2.2 Ledning av polisinsats

Chef för polisinsatsen är enligt 4 kap. 4 § i Polisförordning (1998:1558):

Det skall av arbetsordningen eller av order framgå vem som är befäl vid ett uppdrag som polismän utför gemensamt. I annat fall är den som har den högsta befattningen befäl. Om flera polismän har lika höga befattningar är den befäl som har haft befattningen längst tid eller, om de har haft befattningen lika länge, den till levnadsåldern äldste.

Ledningen på plats kan utgöras av någon i förmansbefattning, som enligt 4 kap. 3 § i Polisförordningen, är den som i förhållande till någon annan leder och ansvarar för verksamheten. Den övergripande ledningen utgörs av ett vakthavande polisbefäl (2 kap. 16 § Polisförordningen).

Nivån på de insatser som behandlades i detta arbete gjorde att det framförallt var den minutoperativa ledningen, ledningen av de åtgärder som sker i nuet, som var av intresse och denna leds vanligtvis av en polisinsatschef som utses bland de tjänstgörande yttre befälen. Vid huvuddelen av polismyndigheterna finns det dygnet runt befälsutbildad personal. (Nylén, 2006) Begreppet polisinsatschef finns inte rättsligt reglerat på samma sätt som till exempel räddningsledare, utan befattningen definieras i bilaga 4 i RPSFS 2006:14 som *Polis som leder polisinsats i ett insatsområde*. Befattningen innebär inte heller några utvidgade befogenheter, utan polisinsatschefen har samma befogenheter som varje polisman, om inte polismyndigheten delegerat några ytterligare (Johansson, 2006). Till polisinsatschefens uppgift hör att ansvara för den insatsstyrka som finns på fältet (Nylén, 2006). Polisinsatschefen, tillsammans med eventuell kommanderingschef, ansvarar även, utom i undantagsfall, för den minutoperativa ledningen, vilket inbegriper att utfärda polisinsatsorder och leda och samordna tilldelade enheters resurser (15 § RPSFS 2006:14).

2.3 Sjukvårdsinsats

Hälso- och sjukvården representeras vanligtvis på skadeplatsen av ambulanssjukvården. Deras uppgift är att uppfylla kravet som finns i 6 § Hälso- och sjukvårdslagen:

Landstinget svarar för att det inom landstinget finns en ändamålsenlig organisation för att till och från sjukhus eller läkare transportera personer vilkas tillstånd kräver att transporten utförs med transportmedel som är särskilt inrättade för ändamålet.

Förutom den hälso- och sjukvårdspersonal som finns i ambulanser, kan även akutteam och sjukvårdsgrupper verka på skadeplatsen.

2.3.1 Hälso- och sjukvårdspersonalens uppgifter vid insats

Till hälso- och sjukvårdspersonalens uppgifter på skadeplatsen hör att inventera vilka skador som finns, genomföra akut livräddande åtgärder för att säkra och stabilisera livsviktiga funktioner, prioritera de skadade inför avtransport och tillse att både sjuktransportresurser och sjukvårdsinrättningar används så effektivt som möjligt (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006).

2.3.2 Ledning av hälso- sjukvårdsinsats

Vem det är som är chef över hälso- och sjukvårdspersonalen på skadeplatsen finns inte rättsligt fastställt, utan det regleras i till exempel befattningsbeskrivningar och lokala föreskrifter (Johansson, 2006).

Personal från den första ambulansen som anländer till skadeplatsen leder inledningsvis sjukvårdsinsatsen. Ledningsarbetet består av två delar, dels ledning av sjukvårdsinsatsen och dels medicinsk ledning och ansvar. Det medicinska ansvaret tillfaller den person som har den högsta medicinska kompetensen på plats medan en annan person kan ansvara för sjukvårdsledningen. (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006) Det kan också vara en och samma person som ansvarar för båda delarna (SOSFS 2005:13). Sjukvårdsledaren är chef, men ska ta hänsyn till medicinska bedömningar och samråda med den medicinskt ansvarige vid sina beslut.

Till den medicinskt ansvariges uppgifter hör att bedöma vilka vårdbehoven är och hur omfattande de är, men också att styra till vilket av de anvisade sjukhus som de olika patienterna förs. Sjukvårdsledarens uppgifter består av att samverka med räddningsledare och polisinsatschef, om sådana finns för pågående insats, samt leda och fördela sjukvårdspersonalen på skadeplatsen. Detta medför bland annat ansvar för personalens säkerhet, arbetsfördelning, kommunikation mellan sjukvårdsenheterna och övergripande ansvar för avlösningar, men även att vid behov anförskafla mer och fler resurser för vård och transport. På både den medicinskt

ansvariges och sjukvårdsledarens ansvar vilar att förbereda och delta i information till media, om det behovet finns. (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006)

Sjukvårdsledaren och den medicinskt ansvarige ska ha de kunskaper som krävs för att leda sjukvårdsinsatsen, kunskaper om vilka resurser som finns och hur sjukvårdsorganisationen är utformad. Om en sjukvårdsgrupp eller ett prehospitalt akutteam kommer till skadeplatsen tar läkaren över det medicinska ansvaret, enligt regeln om högst kompetens, men inte ledningen av sjukvårdsinsatsen. (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006)

2.4 Uppgifter med beröringspunkter mellan olika blåljusorganisationer

Flera av de uppgifter som en blåljusorganisation har vid en insats, till exempel avspärning, utrymning och trafikreglering, kan även falla på ett annat räddningsorgan. Vid dessa uppgifter finns beröringspunkter som måste redas ut, antingen på plats eller i ett tidigare skede, och samverkan måste ske för att klara ut var gränsen för respektive organisation går, då det inte alltid finns förtydligt i lagstiftningen. De exempel som tas upp i detta arbete är olycksundersökning, eftersökning och ingrepp i annans rätt i form av avspärning.

Enligt 3 kap. 10 § LSO är kommunen skyldig att undersöka olyckor som leder till en räddningsinsats för att utreda orsaken till olyckan och dess förlopp samt hur insatsen genomförts. Undersökningen behöver vanligtvis inte vara alltför komplicerad och de resurser som används för att genomföra undersökningen ska vara rimliga. Insatsen ska analyseras, hur djupgående beror på hur komplex olyckan varit, och insatsen ska även dokumenteras. Utvärderingen och uppföljningen av hur räddningsinsatsen genomförts syftar till att en bedömning ska kunna göras av hur effektiv insatsen varit och även om det finns några förebyggande åtgärder som behöver vidtas. Om polisen genomför en undersökning av olyckan på grund av en brottsutredning ska kommunens undersökning anpassas till denna, om kommunen har möjlighet att ta del av den undersökningen. (Proposition 2002/03:119) Olycksförloppsutredningen som räddningstjänsten genomför bidrar till att kunskap samlas om vilka åtgärder som fungerar för att förhindra olyckor, vilka som bör vidtas under en insats och även efter, när olycksplatsen ska återställas (SOU 1998:59). I och med att både polis och räddningstjänst ska utreda olyckan, i de fall då det finns misstanke att brott ligger bakom olyckan, krävs att det tidigt klarläggs under vems ansvar utredningen faller, så att inte exempelvis räddningstjänsten påbörjar sin utredning och därigenom riskerar att förstöra bevis som polisen sedan behöver när de ska genomföra sin undersökning. Det är viktigt att räddningstjänstpersonalen tänker på att vara försiktiga på skadeplatsen så att så lite som möjligt påverkas av insatsen, för att polisen ska ha en möjlighet att säkra bevis och fastställa hur olyckan skett.

Om räddningstjänsten i samband med exempelvis undersökning av en olycka upptäcker missförhållanden som kan leda till en annan olycka än brand, så ska dessa missförhållanden

rapporteras till ansvarig myndighet (3 kap. 7 § Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor). Exempel är barn som far illa i hemmet eller om olaglig verksamhet upptäcks.

Eftersökning av försvunna personer är statlig räddningstjänst och polisens uppgift, dock kan den falla under både polisens och den kommunala räddningstjänstens ansvarsområde beroende på i vilken situation eftersökningen sker. Enligt 4 kap. 4 § LSO ska den eller de myndigheter som regeringen bestämmer efterforska personer som försvunnit, om omständigheterna kring försvinnandet är sådant att det kan befaras att det finns fara för deras liv eller hälsa. Detta förtydligas i Förordningen om skydd mot olyckor, där det i 4 kap. 11 § står att polisen svarar för efterforskningen och att det ska finnas ett program för denna vid varje polismyndighet. I programmet ska det finnas en beskrivning av vilken förmåga och vilka resurser polismyndigheten har för att göra räddningsinsatser och vad den avser att skaffa sig samt information om samverkan med kommuner, myndigheter och berörda organisationer.

Självklart är att om det finns anledning att misstänka att det ligger något brottsligt bakom försvinnandet så faller uppgiften på polisen, eftersom det kan krävas inre spaning för att hitta den som försvunnit. Inre spaning innebär att polisen försöker skaffa sig kunskap om och spåra personen, genom exempelvis intervjuer och efterlysning, och detta berör inte räddningsinsatser. (SOU 1998:59)

Oklarheter kring vem som ansvarar för eftersökning av försvunna personer kan uppstå exempelvis vid räddningsinsatser som rör trafikolyckor. Om det finns anledning att tro att personer som varit inblandade i olyckan kan befinna sig i olycksplatsens omgivande terräng, antingen på grund av att de slungats ut ur fordon eller av att de irrat iväg på grund av den chock som olyckan gett dem, och att de kan vara skadade så att det finns fara för deras liv eller hälsa, måste en eftersökning genomföras. Ett eftersök kan även krävas om den omgivande terrängen är mycket svåröverskådlig och det inte är möjligt att visuellt avgöra om det finns drabbade personer i närheten. Det kan dessutom vara bråttom att finna dessa om de är allvarligt skadade. Räddningstjänsten ansvarar för räddningsinsatsen och deras uppgift är att hindra och begränsa skador på människor, vilket tidigare beskrivits i kapitel 2.1.1. Samtidigt ansvarar polisen för eftersökning av försvunna personer. Detta gör att det kan uppstå oklarheter kring vem som ska ta hand om eftersökningen, till vems ansvarsområde den hör och hur den ska organiseras. Det bör så tidigt som möjligt under insatsen redas ut vem som ska ta hand om eventuella eftersök.

Räddningsledaren har rätt att besluta om ingrepp i annans rätt om det finns fara för liv, hälsa eller egendom och inga andra möjligheter står till buds. Det innebär att räddningsledaren har möjlighet att, tillsammans med medverkande personal, till exempel bereda sig tillträde till någon annans fastighet och avspärra eller utrymma områden. Ingreppet måste stå i proportion till farans beskaffenhet och övriga omständigheter. (6 kap. 2 § LSO) Beslutet ska redovisas skriftligt (6 kap. 6 § LSO) och polisen ska vid ingreppet lämna den hjälp som behövs (6 kap. 3 § LSO).

När räddningstjänsten hindrar och begränsar andra trafikanters tillgång till en olycksplats och dess närhet gör de ingrepp i annans rätt, dels för att skydda trafikanterna och dels för att tillse att egen personal kan arbeta skyddat och ostört. I Proposition 1985/86:170 om ny räddningstjänstlag ges olika exempel på ingrepp i annans rätt, och där nämns bland annat att avspärra olycks- eller skadeplats. Den trafikdirigering som görs av räddningstjänsten i samband med detta är oklar om den ingår som en del av ingreppet. Det finns ingen tydlig rättslig grund, dock så beskrivs i 2 kap. 1 § LSO enskildas skyldighet att varna dem som är i fara i samband med en olycka och trafikdirigeringen skulle möjligtvis kunna sägas vara ett sätt att uppmärksamma trafikanterna på att en olycka skett och för att undvika att fler skadas bör trafiken begränsas. Emellertid hör avspärrning och trafikdirigering till polisens uppgifter vid en räddningsinsats, vilket beskrivits tidigare i kapitel 2.2.1, och därför kan det uppstå oklarheter om vem som ansvarar för vilken uppgift. Att spärra av en väg eller dirigera trafik förbi en olycksplats är även en arbetsmiljöfråga. I 2 kap. 2 § Arbetsmiljölagen (1977:1160) står det *att arbete skall planläggas och anordnas så, att det kan utföras i en sund och säker miljö*. Fungerar inte trafikdirigering och omledning av trafiken kan inte arbetsmiljön för de blåljusorganisationer som befinner sig på skadeplatsen sägas vara säker. Det är av största vikt att trafikdirigeringen fungerar på ett bra sätt då säkerhet för dem som befinner sig på en olycksplats ska vara av högsta prioritet.

3 Samverkan

I detta arbete behandlades, som tidigare nämnts, de räddningsinsatser som sker när vardagliga olyckor inträffar. Dessa insatser bedrivs ofta i samverkan mellan räddningstjänst, polis och hälso- och sjukvård och insatserna kan sägas hanteras rutinmässigt, då erfarenheterna från liknande olyckor är stora (Harbom, 2006). Samverkansbehovet är visserligen större vid mer komplexa olyckor, men även olyckor med en mindre samhällsomfattning kräver en fungerande samverkan mellan de inblandade aktörerna för att insatsen ska bli så effektiv som möjligt.

Något som måste hållas i åtanke är det faktum att de inblandade blåljusorganisationerna bedriver sina respektive insatser parallellt (Cedergårdh & Winnberg, 2006). De olika organisationerna har olika lagar att följa och egna beslut att fatta (Räddningsverket, 2008B). Då det ska ses till det totala hjälpbehovet under en insats bör strävan vara att underlätta för de samverkande aktörernas arbete så mycket som möjligt, vilket bland annat kan göras genom att fatta beslut som tar hänsyn till de övriga inblandade (Räddningsverket, 2008B). Viktigt är att påpeka att samverkan inte innebär att beslut ska fattas kollektivt, utan att varje aktör fattar sina egna beslut med hänsyn till övriga inblandade samhällsorgan (Cedergårdh & Winnberg, 2006). Hur effektivt en insats hanteras beror till stor del på hur väl samverkan mellan de olika aktörerna fungerar (Nylén, 2006).

3.1 Samverkan, samordning och samarbete

Tre ord som ofta förekommer vid olyckshantering med flera inblandade aktörer är samverkan, samordning och samarbete. Orden är relaterade och ibland svåra att särskilja, men vissa nyansskillnader finns ändå mellan dem.

Samverkan definieras av Nationalencyklopedin (2004), NE, som *gemensamt handlande för visst syfte*. Även Nylén (2006) ser på samverkan på ett liknande sätt, då han menar att *Samverkan avser den dialog som sker mellan olika självständiga och sidoordnade samhällsaktörer för att samordnat uppnå gemensamma mål*. Ännu en syn på termen ges av Socialstyrelsen (2001), som menar att *Samverkan innebär ett gemensamt handlande och betyder att verka tillsammans*. *Vid samverkan bibehåller organisationerna sina ursprungsmål*. Dessa tre definitioner utgår alla från målet, dock finns viss skillnad då Nylén (2006) talar om gemensamma mål, medan Socialstyrelsen (2001) talar om att organisationerna behåller sina ursprungliga mål.

Samordning definieras av NE (2004) som *det att samorda (ngt) för gemensamt syfte*. Nylén (2006) har en liknande, men längre och mer utförlig, definition på samordning då han ser på det som att *samordning syftar till att reda ut beröringspunkter och parallellt ansvar, styra insatspersonalens agerande, säkerställa en effektiv och enhetlig inriktning av verksamheten, hur olika åtgärder ska finansieras samt ett effektivt utnyttjande av disponibla resurser från samtliga berörda myndigheter och organ*. I SOU 1998:59 Räddningstjänsten i Sverige, Rädda och Skydda kan man läsa att samordning innebär att gemensamma mål och övergripande inriktning ska anges

samt att utvärdering av verksamheten ska ske. Då samordna enligt NE (2004) bland annat står för att *organisera (olika verksamheter) för ett gemensamt syfte*, syns att de tre definitioner som anges säger i stort sett samma sak, dock med viss variation i noggrannheten. Nyléns (2006) version av samordning är den mest utförliga av de tre nämnda, då den anger ett flertal exempel på vad som kan, och bör, samordnas i de olika medverkande organisationerna vid en insats.

Samarbete är helt enkelt ett arbete som utförs tillsammans av två eller flera personer (NE, 2004). Detsamma gäller för organisationer och samarbetet kan ske med olika intensitet. Allt från endast erfarenhetsutbyte, via gemensam arbetsplanering mellan aktörerna, till att arbeta tillsammans för att lösa ett behov genom att tillföra sin kompetens och sina resurser. (Socialstyrelsen, 2001) Vikten av samarbete är även något som nämns i 1 kap. 6 § LSO, där det kan läsas att kommuner och statliga myndigheter skall samordna verksamhet de ansvarar för och samarbeta med varandra och övriga berörda. Samarbete är en starkare form än samordning och kan medföra att värderingar förändras. Genom enbart samordning kan inte samarbete skapas, utan det måste även finnas en långsiktighet och förändring av attityder. Samarbete kan ske på olika sätt där erfarenhetsutbyte är ett. (Socialstyrelsen, 2001)

Likheterna mellan de tre orden är som sagt stora och det är lätt att blanda ihop dem vid beskrivning av de olika insatserna och olika författare har ibland olika uppfattning. Att orden är relaterade framgår av det faktum att samordning bland annat kan ske genom samverkan, där syftet är att förhöja den totala effekten av insatsen (Cedergårdh & Wennström, 1998), medan samverkan i sin tur består av både samordning och samarbete (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007). Samverkan och samordning är organisatoriska fenomen, medan samarbete är både ett organisatoriskt och medmänskligt fenomen (Socialstyrelsen, 2001).

I detta arbete har de tre orden följande innebörd:

- Samverkan innebär att olika organisationer agerar parallellt och att de har klargjort sina respektive mål och uppgifter. Samverkan sker på ledningsnivå. (Socialstyrelsen, 2001)
- Samordning innebär att olika organisationer ordnar samman personal och andra resurser. Det är viss överlappning mellan organisationerna. (Socialstyrelsen, 2001)
- Samarbete innebär att arbeta tillsammans, antingen enskilda personer eller organisationer, vilket medför att värderingar och normer förändras. Det är mer överlappning än vid samordning. (Socialstyrelsen, 2001) Här kommer det att användas för att beskriva det direkta mötet mellan människor i det praktiska arbetet för att uppnå gemensamma mål (Sjöström, 2006).

I de tre definitionerna ökar graden av integrering i fallande ordning. Definitionerna innebär att samverkan är det som sker mellan de olika insatscheferna, bland annat för att klargöra vilken

samordning som krävs, medan samarbete sker i det mer praktiska arbetet mellan exempelvis en brandman och en ambulanssjukvårdare.

Försök som utfördes under 1970-talet, och erfarenheter från genomförd samverkan i arbetslivet, visar på att det finns ett antal omständigheter som påverkar hur lyckat resultatet av samverkan blir. Ett sätt att underlätta denna är att ett tydligt mål finns uppsatt. Andra faktorer som påverkar hur väl samverkan fungerar är hur resursfördelningen ser ut hos de medverkande, hur hög personalomsättningen är samt hur samarbetet upplevs och hur motiverade den berörda personalen är. (Bång & Rudenstam, 1984)

Även om organisationerna har egna mål som de ska uppnå vid insatsen så krävs en övergripande inriktning för att samverkan ska fungera på ett tillfredsställande sätt. Hur väl den fungerar beror även på resursfördelningen hos de medverkande. Om en organisation lägger ned mycket tid och personal på att få ett fungerande samarbete medan en annan lägger ned betydligt mindre resurser, blir slutresultatet uppenbarligen inte optimalt. Samverkan fungerar helt enkelt sämre om det inte finns nog med resurser, såsom personal, tid och kunskap. Kunskap är något som är en mycket viktig resurs då bristande kunskap, när det gäller till exempel hur andra organisationer fungerar och arbetar, kan leda till missförstånd och bristande tålamod. Därigenom utnyttjas inte den potential som ligger i en väl fungerande samverkan till fullo.

Hög personalomsättning kan vara en nackdel då samarbete underlättas när man jobbar med personal som man arbetat med vid andra tillfällen. Hög personalomsättning medför därför att rutiner mellan de olika verksamheterna inte förfinas i samma utsträckning som vid kontinuerligt samarbete. Sedan krävs även motiverad personal och en allmän åsikt om att samarbetet, med övriga aktörer, fungerar bra för att samverkan ska utvecklas i en positiv riktning.

Något som framförallt är viktigt vid större insatser, men även är applicerbart på de mindre, mer vardagliga olyckorna, är att alla inblandade har en samordnad lägesbild. Detta innebär att de medverkande aktörerna har en gemensam uppfattning om vad som skett, vad som väntar och vad som bör göras (Nylén, 2006). Då alla strävar mot att de hjälpbehov som finns ska tillgodoses, underlättas förutsättningarna för en väl fungerande samverkan och därigenom en effektivt genomförd insats.

Samverkan kan även underlättas genom att information samordnas, att teletekniska kommunikationer fungerar tillfredsställande och att den hierarkiska strukturen är tydlig (Nylén, 2006). Genom att informationen samordnas fås en större, mer sammanhängande bild av den totala insatsen. Den ger då ett bättre beslutsunderlag när ledningen för de parallella insatserna ska fatta fortsatta beslut. Fungerande teletekniska kommunikationer är en förutsättning för en väl fungerande samverkan av skäl som är uppenbara. Fungerar inte den teletekniska kommunikationen är det svårt att få en klar lägesbild av vad som händer vid de parallella

insatserna. Tydlig hierarki vid en insats är även det nödvändigt. Så pass nödvändigt att det nämns i Proposition 2002/03:119 att det aldrig får råda några tvivel om vem som ska leda en räddningsinsats och det får inte heller råda några tvivel om vem som har att fatta vilka beslut.

Något som riskerar att försvåra samverkan är när revirbevakande beteenden framträder. Beteendet är mycket vanligt, framförallt i situationer då chefer har begränsad handlingsfrihet, och det kan förekomma vid samarbeten då gränserna är otydliga och det är lätt att inkräkta på varandras ansvarsområden. (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007) Andra faktorer som kan påverka samverkan är när ansvarsfördelningen är otydlig (Nylén, 2006) och de inblandade, i detta fall blåljusorganisationer, har olika regel- och informationssystem (Axelsson & Bihari Axelsson, 2007). Vid en otydlig ansvarsfördelning kan insatsen fördröjas, då det råder oklarhet om vem som har att fatta vilka beslut och vem som därigenom blir ansvarig för de beslut som fattas. Olika regel- och informationssystem kan bland annat försvåra samordning av information, vilket tidigare nämnts.

När det gäller samverkan mellan olika myndigheter anges det i 6 § Förvaltningslag (1986:223) att varje myndighet ska lämna andra myndigheter hjälp inom ramen för den egna verksamheten. Detta återkommer även i 6 kap. 7 § LSO där det står att en statlig myndighet eller kommun är skyldig att delta i räddningsinsats, på begäran av räddningsledaren, om de har lämpliga resurser. Däremot så har de ingen skyldighet att delta i räddningsinsatsen om deltagandet, med personal eller egendom, allvarligt hindrar den vanliga verksamheten.

Som nämnts tidigare kan det finnas vissa svårigheter att särskilja de olika begreppen samverka, samordning och samarbete men i ovanstående beskrivningar har begreppen försökts hållas isär och de tidigare givna definitionerna är applicerbara även i andra författares beskrivningar.

3.2 Parallella insatser

De olika blåljusorganisationer som arbetar vid en räddningsinsats regleras alla av de lagar som respektive organisation har att följa. Vid en kommunal räddningsinsats kan det även pågå andra parallella insatser på skadeplatsen, till exempel en polisinsats och en hälso- och sjukvårdsinsats (Cedergårdh & Winnberg, 2006).

Den befälsrätt som finns inom respektive organisation, gäller enbart inom den egna organisationen och till den egna personalen, och kan därför inte tillämpas på samverkande organisationer eller myndigheter (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006). Detta innebär att ingen har rätt att bestämma över någon utanför den egna organisationen. Till exempel vid en insats som kompetensmässigt eller juridiskt hamnar inom räddningstjänstens ansvarsområde har alltså inte räddningsledaren befälsrätt över övriga insatsledare. Däremot ska de beslut som de olika aktörerna tar tas med hänsyn till övriga medverkande (Cedergårdh & Winnberg, 2006). Som exempel kan ges att räddningsledaren inte har någon egentlig befälsrätt över hälso- och

sjukvårdspersonalen, utan deras verksamhet löper parallellt med räddningstjänstens arbete (Johansson, 2006). Emellertid står det i förarbetet till 1974 års Brandlag (Proposition 1973:185) att hälso- och sjukvårdspersonalen måste följa räddningsledarens intention med räddningsinsatsen och inte hindra räddningsarbetet i onödan, men det står samtidigt att räddningsledaren ska underlätta sjukvårdsarbetet. Detta innebär en ömsesidig anpassning, vilket kräver att chefen för sjukvården på plats och räddningsledaren kommunicerar och är tydliga med vad som är prioriterat ur deras respektive synvinkel.

Även förhållandet mellan räddningsledaren och polispersonal tas upp i Proposition 1973:185, där det anges att polisens arbete på olycksplatsen bör ses som en parallell verksamhet till räddningsarbetet. Den leds av ett polisbefäl, men räddningsledaren och polisbefälet bör samverka. Trots att räddningsarbetet kan vara styrande måste räddningsledaren tillse att polisen kan genomföra sitt arbete ordentligt och samtidigt måste åtgärderna som chefen för polisstyrkan vidtar underlätta räddningsarbetet. Också detta pekar på att det krävs en anpassning från respektive sida.

Genom att beslut som fattas tas med hänsyn till övriga inblandade bidrar det till en fungerande samverkan, vilket främjar samarbetet mellan de inblandade. Vid de insatser som inte enbart utförs av en organisation behövs en gemensam inriktning för de parallella insatserna för att dessa ska fortlöpa på ett smidigt och effektivt sätt (Cedergårdh & Winnberg, 2006).

Samordning är en viktig del av samverkan. Genom samordning så klargörs bland annat ansvarsgränser och olika delar av insatsen koordineras för att därigenom förbättra resultatet av denna (Cedergårdh & Wennström, 1998). Ansvar för samordningen ska alltid vara definierat för att säkerställa att den genomförs. Det finns två sätt att tillse att samordning sker, dels genom att någon i befälsbefattning tar ett beslut och därefter ger en order, och dels genom samverkan (Cedergårdh & Wennström, 1998). Då ingen befälsrätt finns mellan de olika organisationerna, utan dessa arbetar sida vid sida utan någon hierarki sinsemellan, är första alternativet inte tillämpligt. Vid insatser där flera organisationer arbetar parallellt med varandra är det genom samverkan som samordningsbehoven kan tillgodoses. Vid exempelvis bombhot, som är en polisiär insats, kan den kommunala räddningstjänsten befinna sig på platsen om det finns stor risk för att bomben ska utlösas (Svensson et al., 2005). Ansvar för samordningen bör ligga hos den organisation som hanterar det mest kritiska vid insatsen, i det givna exemplet hos polisen (Cedergårdh & Wennström, 1998).

Samordning kan ske inom flera områden samtidigt under en insats. Bland annat mellan de olika organisationerna och inom den egna organisationen (Cedergårdh & Wennström, 1998). När samordning sker inom den egna organisationen kan befälsrätten utnyttjas och personalen beordras att genomföra vissa moment, medan samordning mellan organisationer endast kan genomföras genom samverkan, som tidigare nämnts.

Om det pågår flera parallella insatser vid en räddningsinsats måste det beslutas om en gemensam inriktning för de inblandade, vilket bör göras gemensamt (Cedergårdh & Winnberg, 2006). Detta gäller även då insatsen hamnar under en specifik organisation, antingen på grund av erfarenhet och kompetens eller rent juridiskt. När inriktningen klarlagts återgår de olika medverkande till att fatta sina egna formella beslut, dock med fortsatt hänsyn till övriga inblandade (Cedergårdh & Winnberg, 2006). Lagligen har de olika organisationerna ingen befälsrätt gentemot varandra, men i praktiken lyssnar man oftast på de förslag som ges av den vars område insatsen primärt hamnar inom, eftersom alla vill genomföra insatsen på bästa möjliga sätt.

4 Resurser

För att underlätta samverkan vid insatser finns ett antal hjälpmedel. Ett av dessa är RAKEL, som står för radiokommunikation för effektiv ledning. Det är ett digitalt radiokommunikationssystem som ännu inte är i bruk inom samtliga blåljusorganisationer, men som kan förenkla både samarbetet inom den egna organisationen men också samverkan med andra aktörer. Även utlarmningen via SOS Alarm är en resurs som kan underlätta samverkan, då mycket kompetens och ofta inom fler olika områden finns samlat i SOS-centralerna. De har också tekniska system som underlättar nyttjandet av räddningstjänstens resurser.

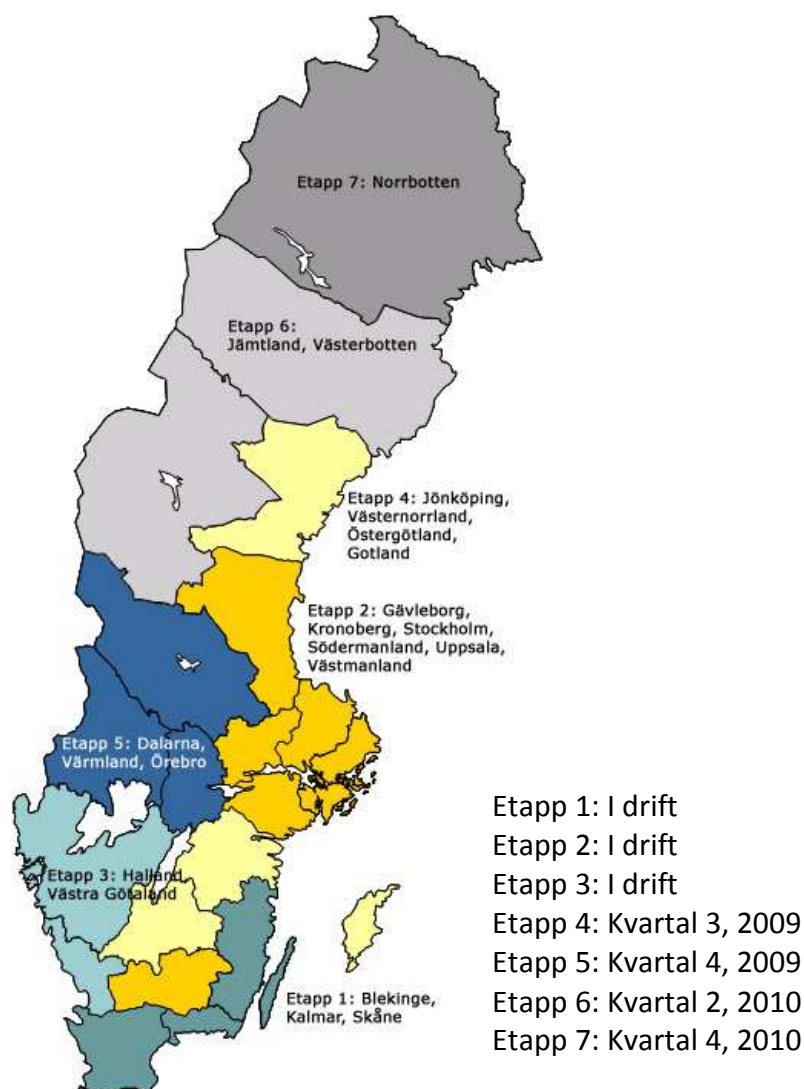
I väntan på ambulans, IVPA, är en utveckling av samarbetet mellan kommuner och landsting, där räddningstjänsten som resurs används vid larm om akuta sjukdomsfall. Detta för att den som drabbas ska få hjälp så fort som möjligt, då räddningstjänsten kan ha kortare framkörningstid än hälso- och sjukvården. Vid en insats kan en del av de resurser som finns tillgängliga vara begränsade. Med detta menas att det endast finns ett visst antal att tillgå vilket innebär att resursen blir gränssättande. Resurserna kan vara både personella och materiella och ett exempel är helikoptrar för sjuktransport. För att de tillgängliga resurserna ska kunna fördelas på ett lämpligt sätt krävs en väl fungerande samordning mellan de inblandade aktörerna.

Anledningen till att just dessa resurser valdes för närmare beskrivning var att de alla påverkar hur samverkan går till. RAKEL genom att det inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att förenkla kommunikationen mellan samverkande organisationer. IVPA för att det bygger på samarbete och samverkan mellan räddningstjänsten och hälso- och sjukvården. SOS Alarm för att det är en sammanbindande länk vid många insatser där samverkan krävs och gränssättande resurser beskriver vad som kan begränsa de olika blåljusorganisationerna.

4.1 RAKEL

RAKEL är ett radiokommunikationssystem som utvecklats av Krisberedskapsmyndigheten (KBM) i samarbete med användarorganisationerna. Dessa utgörs bland annat av kommunal räddningstjänst, polis, Försvarsmakten, akut- och ambulanssjukvård. Syftet med RAKEL är bland annat att effektivisera kommunikationen och göra den säkrare samt underlätta samarbetet både inom och mellan de organisationer som använder sig av systemet. Det finns möjlighet att föra både individuella och gruppsamtal i samma radio, och för att förhöja säkerheten vid kommunikation går det att kryptera information som utbyts mellan aktörerna. Behörighet krävs för att få använda sig av systemet och om mobilstationer tappas bort eller blir stulna, finns möjlighet att koppla bort dem, så att de inte längre har kontakt med systemet för att förhindra obehörig användning. För att ytterligare förhöja säkerheten för den inblandade personalen finns ett prioriteringssystem som gör att nödsamtal går före andra samtal. Detta medför bland annat att personal som befinner sig i en farlig situation kan tillkalla förstärkning utan att riskera att ställas i kö, eller tvingas vänta på en lång uppkopplingstid. (Krisberedskapsmyndigheten, 2005)

I dag (2008) utgör polisen 90-95 % av de mellan 1400-1500 abonnenterna som använder sig av RAKEL. Fler vill gå med i systemet, men detta kan inte ske direkt då vissa problem måste övervinnas först. Bland annat så är administrationen krånglig med svåra blanketter som måste fyllas i, och programmeringen av de apparater som man använder sig av kan ta ända upp till ett halvår. (Ivansson, 2008B) Problemen med RAKEL är något som KBM är medveten om och därför arbetar de med att försöka förenkla administrationen och de ser även över om programmeringen kan underlättas (Ivansson, 2008A). I juni 2008 infördes en ny avgiftsmodell som bland annat innehåller ett avgiftstak. Detta avgiftssystem kan innebära att de som väntat på en bättre prismodell nu lättare kan bestämma sig. Utbyggnaden av RAKEL sker i sju etapper, se figur 4.1, varav tre redan är klara och täcker cirka 75 % av Sveriges befolkning. (Krisberedskapsmyndigheten, 2008)

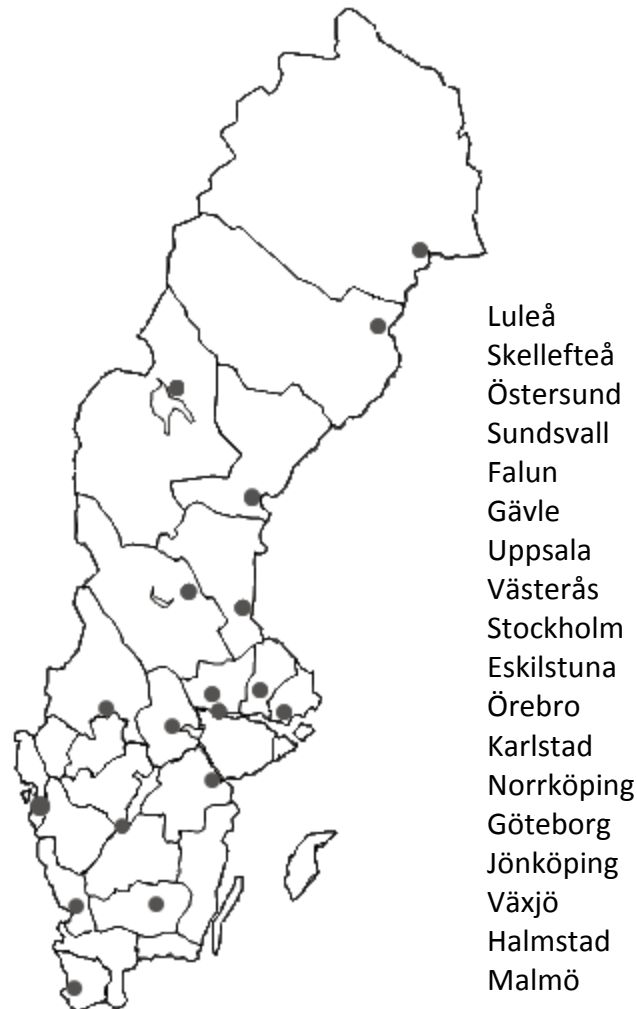
Figur 4.1. Utbyggnadstakt och täckning för RAKEL (Krisberedskapsmyndigheten, 2008).

4.2 SOS Alarm

Via larmnumret 112 når allmänheten SOS Alarm och via dem alla hjälpresurser som samhället tillhandahåller. SOS Alarm ansvarar förutom för 112 också för alarmering av statlig räddningstjänst. Åt landstingen sköts ambulansalarmering och ambulansdirigering, och åt kommunerna alarmering av den kommunala räddningstjänsten. (SOS Alarm AB, 2008A) Under 2007 mottogs 3,6 miljoner anrop på larmnumret 112 och av dessa var det endast cirka 1,5 miljoner som var nödsamtal. De flesta nödsamtalen gällde polis (20 %), ambulans (15 %) och räddningstjänst (2 %). (SOS Alarm AB, 2008B)

Under 2007 infördes i en stor del av landet en ny digital teknikplattform på SOS Alarm. Denna plattform kallas för Zenit och är tänkt att ge säkrare hantering av nödsamtal, framförallt när trafikbelastningen är hög, som exempelvis vid naturkatastrofer och svåra olyckor. Zenit medför att samtliga 18 SOS-centraler kan samverka i ett nätverk. Detta ger fördelar som att olika centraler kan avlasta varandra vid händelser som medför en ökad belastning lokalt. Vid ett antal sådana tillfällen under 2007 testades plattformen och utfallet var gott. (SOS Alarm AB, 2008B) En nackdel kan vara att operatören i en annan SOS-central saknar lokalkännedom. Mer konkret innebär den nya tekniken ett stöd som ger digitala kartor, registrering av vad som sker i varje enskilt ärende, inspelning av samtal och möjlighet för operatören att söka tillgängliga resurser och att kommunicera med räddningsorganen (SOS Alarm AB, 2008B). För räddningstjänsten innebär Zenit framförallt ökad säkerhet genom att SOS-centralerna kan stödja varandra (SOS Alarm AB, 2008A). Sedan Zenit infördes har dock larmhanteringstider och antalet fellarm ökat i vissa delar av landet, och flera räddningstjänster har framfört kritik mot SOS Alarm på grund av larmhanteringstiderna (Larsson, 2008).

I dag är 17 av totalt 18 SOS-centraler placerade i samma lokaler som räddningstjänsten, centralernas placering visas i figur 4.2. Det är endast den som finns i Gävle som inte är samlokaliserad med räddningstjänsten. (SOS Alarm AB, 2006) Samlokalisering underlättar samverkan och det gör också att SOS-operatörerna får en högre kompetens gällande räddningstjänstfrågor. Dessutom är det vanligt att räddningstjänsten har ett brandbefäl på plats i SOS-centralen som kan arbeta tillsammans med larmoperatörerna. I vissa centraler finns denna extra resurs dygnet runt, medan den på andra platser måste tillkallas när behovet uppstår. (SOS Alarm AB, 2008A)

Figur 4.2. SOS-centralernas placering.

Kommunernas avtal med SOS Alarm innebär i huvuddelen av fallen att SOS Alarm tillhandahåller tjänster för hela larmkedjan. I vissa kommuner tar räddningstjänsten över alarmeringen efter det att SOS-operatören har genomfört intervjun, vilket motiveras med att det på så sätt underlättar ledningen. Det förekommer även enstaka fall där SOS Alarm har personal placerad hos räddningstjänsten. Avtalet mellan kommunen och SOS Alarm innebär vanligtvis även att SOS Alarm ska agera som samordnare mellan räddningstjänst och andra aktörer såsom polis och ambulanssjukvård. (SOS Alarm AB, 2008A)

Ett larm till räddningstjänsten kommer oftast efter ett nödsamtal till 112, men det kan också ske via automatiska brandlarm. Samtidigt som SOS-operatören intervjuar den som ringer och tar reda på vilken typ av olycka det gäller och var den skett, larmas den styrka på räddningstjänsten som behövs för insatsen, enligt den larmplan som ska finnas fastställd i varje kommun. Aktuella brandstationer får larmet via teleföbindelse eller kommunikationsradio. Även automatlarm går vanligtvis via SOS Alarm till räddningstjänsten. Under framkörning sker kommunikation mellan

den uttryckande styrkan och SOS-operatören via radio, och när styrkan är framme på olycksplatsen har räddningsledaren möjlighet att begära mer resurser, både personella men även materiella. Efter att insatsen är genomförd lämnar SOS Alarm en rapport till räddningstjänsten, vilken underlättar räddningstjänstens insatsrapportering. (SOS Alarm AB, 2008A)

Om det uppstår svårigheter med kommunikation via radio kan SOS-centralen alltid nås via larmnumret 112. De kan avlyssna, avbryta eller överta ett pågående samtal om någon behöver utlarmas omedelbart eller rådfrågas. Avlyssning innebär att trots att samtalet vidarekopplats till ett räddningsorgan kan SOS-operatören stanna kvar i samtalet. Det finns fastställt när denna funktion ska användas. (Räddningsverket, 1999)

När det gäller nödsamtal som berör sjukvård används ett medicinskt index som intervju- och beslutsstöd och detta index finns tillgängligt i Zenit. För prioritering av sjukvårdslarm står SOS-sjuksköterskor som har akutbakgrund och i alla SOS-centraler finns en ledningsansvarig läkare, vars uppgift är att ansvara för de medicinska rutinerna och se till att nödvändig kompetens finns. Kommunikationen mellan larmoperatör och ambulans sker idag via mobitex (textmeddelanden), analog radio och mobiltelefon, men är tänkt att ske i RAKEL och genom IP-kommunikation inom en snar framtid. (SOS Alarm AB, 2008A)

Regeringen har fastställt att SOS Alarm ska övergå till RAKEL. Under tre år kommer SOS Alarm att få finansiering för både det analoga och det digitala radiosystemet, men därefter kommer finansieringen för det analoga systemet att minska och för de delar av landet där RAKEL nu är i drift, etapp 1-3, kommer finansieringen att upphöra helt. Det är ännu inte klart hur finansieringen av de sista etapperna för RAKEL-systemet, efter år 2011, ska ske. (SOS Alarm AB, 2008A)

Inledningsvis kommer SOS Alarm att tillhandahålla samma tjänster i RAKEL, som idag erbjuds i det analoga systemet. Men även möjligheten att skapa samtalsgrupper både internt i olika organisationer och med samverkande aktörer kommer att finnas. Alarmeringen, och även förmedlingen av information från SOS-centralen till den uttryckande styrkan, kommer att övergå till att ske via RAKEL. (SOS Alarm AB, 2008A)

4.3 IVPA

Många landsting använder idag räddningstjänsten för larm som rör akuta sjukdomsfall. I många fall har räddningstjänsten kortare framkörningstid än vad ambulanssjukvården har, och kan på så sätt medverka till ett snabbare första omhändertagande. Dessa insatser kallas ofta för I Väntan På Ambulans (IVPA) och syftar till att öka patientens säkerhet. Insatsen kan bestå av olika uppgifter, till exempel att skapa trygghet för den drabbade, första hjälpenåtgärder och även vissa andra åtgärder som syrgasbehandling och defibrillering. (Proposition 2004/05:17) Den trygghetsskapande delen kan vara nog så viktig, att den drabbade tas om hand snabbare och

förvissas om att larmet har nått fram, vilket medför mindre stress för patienten. Det ger också en ökad känsla av trygghet för samhället i stort, att veta att en insats påbörjas snabbare om man drabbas. (Sund, 2004) Räddningstjänstpersonal kan, innan ambulansen kommit fram till platsen, hålla hälso- och sjukvårdspersonalen informerad och uppdaterad om patientens tillstånd och även guida ambulansen rätt om så behövs (Proposition 2004/05:17).

Kommunernas legala möjligheter att, genom avtal, kunna åta sig IVPA-verksamhet möjliggörs i 1 § Lag (2004:1225) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sjuktransporter. Men det medicinska ansvaret ligger hos landstinget, vilket innebär att de ska säkerställa att den som utför IVPA-uppdragen har tillräcklig kompetens för att utföra uppgifter enligt lagstiftningen som gäller hälso- och sjukvård. Den personal hos räddningstjänsten som ska genomföra dessa hälso- och sjukvårdsåtgärder måste ha en personlig delegering från en ansvarig läkare. När räddningstjänstpersonal genomför åtgärderna är de att betrakta som hälso- och sjukvårdspersonal, vilket medför att de omfattas av Socialstyrelsens tillsyn och hälso- och sjukvårdssekretess. (Proposition 2004/05:17)

IVPA innebär att räddningstjänsten rycker ut samtidigt som ambulanssjukvården vid ett sjukvårdslarm och där de har kortare framkörningstid än ambulansen påbörja ett första omhändertagande i väntan på att mer kvalificerad personal och resurser ska komma fram. (Proposition 2004/05:17) I de kommuner där det inom räddningstjänsten finns offensiva enheter, det vill säga mindre fordon med färre personal, kan framkörningstiden minska ytterligare. Framförallt i kommuner som endast har en deltidsorganisation och där deltidsbrandmännen kan ha den offensiva enheten med sig både till arbetet och till hemmet. (Räddningsverket, 2008A)

För att få perspektiv på den samhällsliga vinsten av att nyttja räddningstjänsten vid IVPA-insatser, kan nämnas att Räddningsverket har genomfört en kostnad-nyttoanalys på den samhällsekonomiska nyttan av att räddningstjänsten rycker ut och genomför något som kallas för en medicinsk räddningsinsats, i samband med akuta hjärtstopp. Medicinsk räddningsinsats innebär en medicinsk insats, som till exempel syrgasbehandling och defibrillering, i samband med akut hjärtstopp. Analysen ger väldigt höga värden för den samhällsekonomiska lönsamheten, för varje krona som satsas är vinsten 40 kronor. Som jämförelse kan nämnas att brandvarnaren, vilket ansetts som det mest lönsamma i tidigare kostnadsnyttoanalyser, har ett värde som varierar mellan 3-8 gånger pengarna. Slutsatsen av detta är att användningen av räddningstjänst vid hjärtstopp är motiverad. (Sund, 2004)

4.4 Gränssättande resurser

Vid en insats finns en viss mängd resurser som ska fördelas på ett snabbt och effektivt sätt. Dessa resurser kan vara allt ifrån personalresurser och ambulansstillgänglighet, till helikoptrar som används vid sjuktransporter. För att fördelningen av dessa gränssättande resurser ska fungera på ett smidigt sätt, krävs samordning mellan de inblandade aktörerna.

Vid lite större olyckor, såsom trafikolycka med flera fordon inblandade, måste prioriteringar göras om vad som är mest akut, vem eller vad som det måste fokuseras på. Denna prioritering görs genom samordning för att avgöra var de tillgängliga resurserna gör mest nytta. I exemplet med trafikolycka blir personalantalet såväl som antalet klippverktyg gränssättande resurser för räddningstjänsten, då det som åtgärdas först är det som är mest akut, medan det som anses vara mindre brådskande får vänta tills förstärkning eller verktyg, finns tillgängliga.

En annan gränssättande resurs är de sjuktransportmöjligheter som finns för de drabbade vid en olycka. Då det inte alltid finns tillräckligt med fordon för att föra alla skadade till sjukhus samtidigt måste en prioritering av de skadade ske. Denna så kallade skadeprioritering utförs av hälso- och sjukvårdspersonal på olycksplatsen och dessa ser även till att de transportresurser som finns tillgängliga används på bästa sätt, som tidigare beskrivits i kapitel 2.3.1. Detta medför att de mest akuta fallen får högst prioritet, medan de som anses vara mindre skadade får vänta till dess att ytterligare ambulanser eller helikoptrar anländer.

En resurs som är gränssättande för både räddningstjänst, ambulanssjukvård och polis är personalen. Detta är särskilt tydligt hos polisen där det ofta är personal som är den enda resursen som kan lösa uppgiften, det finns inga tekniska hjälpmedel som kan underlätta arbetet på samma sätt som det finns för räddningstjänst- och ambulanspersonal. Personalen är den viktigaste resursen inom samtliga blåljusorganisationer, även om det finns obegränsade materiella resurser gör de ingen nytta om det inte finns personal som har kompetens att hantera dem.

5 Utformning av enkäten

För att få en generell uppfattning om vad personalen inom blåljusorganisationerna anser om hur samverkan och samarbetet går till idag och vad de tycker kan förbättras, så genomfördes en enkät. Denna distribuerades antingen via mejl eller via post, beroende på vilket sätt som föredrogs och var avsedd att ligga som grund för eventuella förslag till förbättringar när det gäller samverkan och nyttjandet av resurser.

Undersökningen genomfördes som en enkät vilket valdes framför intervjuer med enskilda personer för att få fler svar och att undersökningen skulle få större spridning. Även om intervjuer skulle gett mer uttömmande svar bedömdes vikten av att få ett bredare underlag, både geografiskt och antalsmässigt, som större. Detta för att fler skulle komma till tals och för att det var den generella uppfattningen som var av intresse.

Enkäterna distribuerades i de flesta fall med hjälp av kontaktpersoner hos de olika blåljusorganisationerna i respektive område. I enstaka fall skickades enkäten direkt till respondenten. Information om de befattningar som var av intresse gavs till kontaktpersonerna, vilka valde ut personal att besvara enkäten. Den personal som efterfrågades var räddningsledare eller motsvarande från räddningstjänsten, yttre befäl vid polisen och ambulanspersonal från hälso- och sjukvården. Valet av just dessa befattningar grundades på att det är de som är chef för respektive insats på skadeplatsen vid olyckor av den storlek som var intressant, samt att det är personer i dessa befattningar som genomför den formella samverkan med övriga aktörer på skadeplatsen. Det är lite speciellt när det gäller hälso- och sjukvården eftersom det är personal från första ambulans på plats som tar hand om ledningen och därför är all personal som jobbar i fordonen berörd.

Då undersökningen var tvungen att begränsas geografiskt skickades enkäterna till tre områden, Skåne, Västra Götaland och Stockholm. Anledningen till att studien begränsades till dessa var att få så jämförbara svar som möjligt. Tanken var att det är tre i huvudsak tätbefolkade områden och att de tre storstäderna med kringliggande kommuner är relativt jämförbara då det gäller uttryckningsenheter och insatstider. Om många områden där det saknas en större tätort ingått i undersökningen skulle enkäten behövs utformas på ett annat sätt, eftersom en annan problematik kan uppstå där det fysiska avståndet är stort mellan de olika räddningsorganen. De långa avstånden i till exempel Norrlands inland, kan medföra att det uppstår stora skillnader gällande vilken blåljusorganisation som är först på olycksplatsen och hur lång tid det tar innan övriga aktörer är framme. Därigenom är förutsättningarna för samverkan annorlunda än i de valda fallen. Trots att avståndet mellan blåljusorganisationerna inom de tre valda områdena kan vara stort är bedömningen att skillnaderna i insatstid inte är lika stora som i mindre tätbefolkade områden.

Även kraven på samverkan kan skilja sig mycket åt i mindre tätbefolkade områden, särskilt om det ofta är en helt annan blåljusenhet som kommer först än den som behovet är störst av. Rutiner

för samverkan och samarbete kan vara mer varierande och kanske inte så väl inarbetade som i de områden där blåljusorganisationerna har ungefär samma insatstid. De tre regioner som valdes antogs också ha en tillräckligt hög larmfrekvens för att samverkan sker så ofta att tydliga rutiner har arbetats fram mellan aktörerna, och att olyckor av mindre skala hanteras dagligen. Detta medför att enkäterna besvarades av personal som kontinuerligt genomför samverkan i praktiken, och som därigenom har stor erfarenhet av detta. I de områden där befolkningen är mer utspridd och där larmfrekvensen är lägre, och därigenom sannolikt också olycksfrekvensen, genomförs inte samverkan med andra blåljusorganisationer med samma regelbundenhet.

Det primära målet med detta arbete var att komma med förslag på förändringar som kan göras för att förbättra samverkan vid kommunal räddningstjänst. För att få en övergripande bild av vad personalen som arbetar inom de berörda blåljusorganisationerna anser om samverkan och samarbetet idag skickades enkäter ut till de tre tidigare nämnda områdena. Enkäterna genomfördes anonymt på grund av antagandet att det medför en högre svarsfrekvens och därigenom ger de ett större informationsunderlag för fortsatt arbete (Ejvegård, 2003). Initialt var tanken att dela ut ett tiotal enkäter till vardera organisation i de tre olika områdena. Anledningen till att det begränsades till ett tiotal var att antalet svar skulle bli hanterbart, särskilt som enkäten var utformad för att ge fritextsvar. För att få kontakt med tillräckligt många personer användes kontaktpersoner vid distribueringen av enkäterna. Enkätsvaren samlades därefter in och utgjorde underlaget till de förslag till förändringar och förbättringar som kan genomföras för att effektivisera samverkan. I vissa fall genomfördes enkäten som en telefonintervju, på grund av att respondenten inte ansåg sig ha tid att fylla i den eller föredrog att göra den muntligt. Då det var svårt att få kontakt med så många respondenter i efterfrågad befattning inom vissa organisationer blev antalet utdelade enkäter där något mindre. Medan utskicket blev större än ett tiotal i vissa organisationer tack vare engagerade kontaktpersoner.

Enkäterna bestod av frågor av öppen typ, vilka inte ger bundna svar i form av kryss på en graderad skala, utan respondenterna får ge fria svar på frågorna. Enkätfrågorna redovisas i bilaga I-III. Vissa organisationer svarade på och skickade in i stort sett alla de utdelade enkäterna, medan vissa svarade på betydligt färre, vilket beskrivs närmare i tabell 5.1. I de områden antalet svar blev för få gjordes kompletterande telefonintervjuer. I intervjuerna ställdes samma frågor som i enkäten.

Tabell 5.1. Antal besvarade enkäter.

	Region	Antal utskickade enkäter	Antal besvarade enkäter
Ambulans	Skåne	25	8
Ambulans	Stockholm	15	10
Ambulans	Västra Götaland	10	2
Ambulans	Okänd ort	1	1
Polis	Skåne	30	14
Polis	Stockholm	7	1
Polis	Västra Götaland	16	2
Räddningstjänst	Skåne	4	4
Räddningstjänst	Stockholm	4	2
Räddningstjänst	Västra Götaland	22	3
		Σ: 134	Σ: 47

6 Resultat och analys

Resultatet av enkäten redovisas i en sammanfattande text under respektive fråga, då det var för många svar för att samtliga respondenters åsikter skulle kunna redovisas. Vissa av de åsikter som presenteras delades av flera och då framgår det tydligt i sammanfattningen av svaren. Medan vissa åsikter endast uttrycktes av en eller ett par av respondenterna, men togs med för att de ansågs intressanta och tänkvärda och därför värda att lyfta fram. Inga exakta antal svar på respektive fråga anges då svaren var alltför olika formulerade och vissa respondenter har utvecklat resonemanget under en annan frågeställning. Under en del av frågorna redovisas exempel på svar i form av citat. De svar som citeras markeras med kursiv och indragen text. Eventuella stavfel i citaten rättades till och förkortningar i dem skrevs ut för att underlätta för läsaren. Författarnas kommentarer finns redovisade efter varje fråga och markeras tydligt med en egen underrubrik. Kommentarer rör motivet till varför frågan ställdes och vilka slutsatser som drogs av svaren.

Resultatet redovisas organisationsvis och inte efter geografiska områden. Detta för att undersöka om åsikterna från respektive organisation var gemensamma för de tre områdena, och att det på så sätt även gick att dra vissa slutsatser kring övriga delar av landet som är ungefär lika tätbefolkade som de valda områdena, och har en liknande struktur på räddningsorganen. Om resultatet hade redovisats som en jämförelse mellan de olika organisationerna inom ett specifikt geografiskt område skulle det blivit svårare att dra några generella slutsatser gällande andra delar av landet. Genom att resultatet redovisas organisationsvis anses inte variationen i svarsfrekvensen påverka resultatet i samma utsträckning som om resultatet redovisas både organisationsvis och områdesvis.

På grund av det begränsade antalet svar på undersökningen kunde dessa inte användas som statistiskt underlag. De gav ändå en uppfattning om hur de olika organisationerna ser på samverkan och vilka åtgärder som kan vidtas för att underlätta och förbättra möjligheterna till samverkan och samarbete.

6.1 Räddningstjänst

Den personal som besvarade enkäten arbetar som räddningsledare eller motsvarande. Enkäten i sin helhet finns redovisad i bilaga I.

- *Hur tycker du att samverkan med polis och ambulans fungerar överlag?*

Majoriteten av de svar som gavs visar att samverkan fungerar bra och att den fungerar speciellt bra med polisen. Men det nämndes att hög omsättning på ambulanspersonal medför minskad personkännedom. Polisen är den organisation som ibland kommer sent till händelsen, men när alla väl är på plats fungerar samverkan bra.

Kommentar: Syftet med frågan var att få en generell bild av hur samverkan mellan de olika organisationerna fungerar, vilket svaren gav. Redan här borde man kunnat se om räddningstjänsten tycker att det finns förändringar som bör genomföras och i sådana fall i vilken omfattning.

Eftersom samverkan underlättas när man arbetar med personer man känner kan hög personalomsättning vara negativt. Däremot kan samlokalisering av personal från olika organisationer främja personkännedomen, då man arbetar tillsammans på ett annat sätt.

- ***Finns det någon typ av räddningsinsats där samverkan mellan de olika aktörerna tenderar att fungera mindre bra? Om ja, precisera.***

Enligt de flesta av respondenterna fungerar samverkan bra, dock gavs exempel där det finns förbättringar att göra. Ett exempel var att samarbetet med ambulanspersonalen fungerade bättre förr, då det genomfördes samövningar. Ett annat exempel på när samverkan fungerar mindre bra var när räddningstjänsten får inta en passiv roll som samverkande organisation vid större polisinsatser, till exempel bombhot. Just vid de större polisinsatserna nämndes att både räddningstjänst och ambulanssjukvård ibland glöms bort.

Kommentar: Det är positivt att samverkan fungerar bra överlag. För att reda ut och klargöra situationer där samverkan inte fungerar bra, bör de aktuella blåljusorganisationerna ha gemensamma övningar och förbättra kommunikationen mellan organisationerna.

- ***Finns det något som skulle kunna förändras/förbättras vid samverkan inom egna organisationen? Om ja, precisera.***

Här togs både bättre kommunikation överlag upp och vikten av att öva tillsammans. Det nämndes att radiosambandet inte alltid fungerar som det ska, och som exempel gavs att kommunikationen bakåt från rökdykarledaren till styrkeledaren ibland inte fungerar sambandsmässigt. Även på denna fråga gavs förslag som kan förbättra samverkan mellan organisationerna och ett exempel på detta var att ha gemensamma träffar med både polis och ambulanssjukvård och också att öva tillsammans med dem. Det togs upp att organisationerna förbättrat sig när det gäller samverkan, då kurser och liknande pågår. Fordonsplaceringen vid olycksplatsen är även det något som kan förbättras. Ett exempel på svar var:

Fordonsplacering av ambulanser och för den del också räddningsfordon kunde vara bättre.

Kommentar: Frågan kunde uppfattas som prestigeladdad men för att få konkreta exempel på områden inom räddningstjänsten som kan förändras eller förbättras ställdes denna fråga. Dock gav respondenterna framförallt exempel på förbättringspunkter gällande uppgifter som berör flera organisationer. Svaren som gavs tyder på att det är brist på gemensamma övningar med polisen och ambulanssjukvården. Vid sådana övningar skulle även fordonsplaceringen kunna redas ut, om det finns oklarheter kring den. Det faktum att radiosambandet inte alltid fungerar som det ska är en ren säkerhetsfråga och för att kunna säkerställa säkerheten krävs väl fungerande utrustning.

- ***Fungerar er resursfördelning bra vid flera samtidiga insatser?***

Av svaren rörande resursfördelning angav en klar majoritet att den fungerar bra.

Kommentar: Då det ibland kan vara svårt att ha en väl fungerande resursfördelning vid flera samtida insatser var åsikter om hur detta fungerar något som var intressant. Frågan som ställdes förutsatte att upptagningsområdet är så pass stort att det ibland sker flera samtidiga insatser. Detta är dock inte alltid fallet om området är litet, vilket gjorde att frågan kunde uppfattas som otydlig. Det framkom dock inga problem när det gäller resurshanteringen.

- ***Styrs insatsen av en eller flera räddningsledare vid flera samtidiga insatser?***

I stort sett alla angav att varje insats har varsin insatsledare. Ett mer utvecklande svar var:

Vi har en räddningsledare för varje händelse i normalfallet, under sommaren kan denna person vara räddningsledare på distans vid exempelvis många pågående terräng- och småskogsbränder.

Kommentar: Frågan avsåg att reda ut hur det i praktiken går till vid mindre räddningsinsatser rent ledningsmässigt. En omformulering av frågan borde gjorts, då det inte klart framgick att det var just de mindre insatserna som avsågs. Frågan förutsatte att upptagningsområdet var så pass stort att det ibland sker flera samtidiga insatser. I Proposition 2002/03:119 står att det vid varje insats ska finnas en utnämnd räddningsledare, men att räddningschefen fortfarande bibehåller det övergripande ansvaret för samtliga insatser. Där nämns inte att räddningsledaren måste vara olika personer, så för att få klarhet i hur det ser ut i praktiken togs denna fråga med.

Överlag är det en räddningsledare vid varje insats, men om frågan hade specificerat att det var små insatser den gällde hade möjligen svaren varit annorlunda.

- ***Vad är er huvudsakliga uppgift vid följande scenarier?***

- ***Bilolycka***

Samordning med andra medverkande samhällsorgan och överblick av händelsen gavs som exempel, så även livräddning, säkring av bil och säkring av omgivning. En del av respondenterna angav att de i deras befattning inte åker på dessa larm. Ett exempel på svar var:

Denna typ av olycka är oftast statisk och kräver oftast inte ledning av högre befäl. Högre befäl kan därför fotografera och dokumentera samt stödja de drabbade.

- ***Brand i villa***

Leder och fördelar arbetet på skadeplats, livräddar, släcker och utför restvärdesräddning är några av de uppgifter som anges. Även här kommenterades att alla inte åker på dessa larm på grund av deras befattning. Ett exempel på svar som gavs var:

Högre befäl leder insatsen som då samvekar med berörda myndigheter samt restvärde med mera.

Kommentar: För att få en generell uppfattning av vilka uppgifter räddningstjänsten har vid en olycksplats togs denna fråga med. Även för att undersöka om det finns uppgifter som flera av blåljusorganisationerna har gemensamt och där det därför kan uppstå otydlighet rörande ansvarsgränser.

Denna fråga kunde tolkas på två sätt. Antingen som vilken uppgift räddningsledaren eller motsvarande har på olycksplatsen, eller räddningstjänstens uppgifter överlag. Båda alternativen fanns representerade i svaren.

- ***Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med era uppgifter vid de två ovanstående scenarierna? Om ja, precisera.***

Majoriteten av dem som svarade på denna fråga angav att det inte finns förbättringar att göra.

Kommentar: Syftet med frågan var att få exempel på eventuella förbättringsåtgärder som kan genomföras vid dessa specifika scenarier. Frågan var till viss del prestigeladdad,

men det behöver inte vara något problem om personalen är förändringsbenägen. Svaren tydde på att de uppgifter som räddningstjänsten har vid de nämnda scenarierna fungerar som de ska, även om slutsatsen som drogs bör användas med försiktighet, då frågan kunde tolkas på flera sätt. Antingen som den enskilda personens eller organisationens uppgifter.

- ***Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med polisens och ambulansens uppgifter vid de två ovanstående scenarierna, för att underlätta ert jobb? Om ja, precisera.***

Här nämndes bland annat att ambulanssjukvårdens fordonsplacering bör förbättras, att det behövs fler samövningar för att öka förståelsen för varandras arbete och att det generellt behövs en ökad förståelse för varandras arbetsområden. Det nämndes även att polisen som kommer till olycksplatsen ofta är underbemannad, vilket kan leda till ökade risker för räddningstjänst- och ambulanspersonal om inte avspärning och dirigerings av trafik kan ske tillfredsställande.

Kommentar: Då arbetet behandlade olyckor i storleksordning villabrand och trafikolycka var det av stort intresse att se om det finns något som polisen och ambulanssjukvården specifikt behöver förbättra enligt räddningstjänsten.

Vid en olycksplats är det viktigt att trafikdirigering och avspärning kan ske tillfredsställande för att inte riskera att insatspersonal skadas.

- ***Finns det någon teknisk materiel som skulle underlätta samverkan med polis och ambulans?***

Av de svar som gavs på denna fråga handlade en majoritet om ett gemensamt kommunikationssystem. Ett exempel på svar som gavs:

Att lättare kunna få tag i varandra via radio på olycksplatsen. (Rakel)

Kommentar: Denna fråga kunde uppfattas som vinklad då den enbart frågade om teknisk materiel, och så här i efterhand kan tyckas att frågan borde gällt materiel generellt. Ett gemensamt kommunikationssystem är något som nämndes av ett flertal respondenter. En lyckad samverkan är beroende av att de olika aktörerna kan kommunicera med varandra på ett väl fungerande sätt.

- ***Övriga kommentarer.***

Återigen uttrycktes en önskan om mer övningar av ett par av respondenterna.

Kommentar: En del kommentarer återkom i de svar som erhöles och som exempel kan nämnas att de allra flesta tycker att samverkan fungerar bra, och då framförallt med polisen. Även om samverkan överlag fungerar bra togs det under flera av frågorna upp önskemål om samövningar med polis och ambulanspersonal för att bland annat öka förståelsen för varandras ansvarsområden.

6.2 Polis

Den personal som svarade på frågorna var poliser som arbetar som yttre befäl. Enkäten i sin helhet finns redovisad i bilaga II.

- ***Hur tycker du att samverkan med räddningstjänst och ambulans fungerar överlag?***

Majoriteten tyckte att samverkan med räddningstjänst- och ambulanspersonal fungerar bra. Dock nämndes att det ibland uppstår vissa problem med att få kontakt med räddningsledaren på plats. Det togs även upp att en faktor som försvårar samverkan är att olika sambandssystem används.

Kommentar: Denna fråga togs med för att ge en generell bild av hur polisen anser att samverkan fungerar idag. Det visade sig att polisens uppfattning är att samverkan fungerar bra överlag. Brister i sambandet mellan de olika organisationerna är något som nämndes i ett flertal svar, och i och med att avsaknaden av ett gemensamt sambandssystem faktiskt försvårar samverkan bör det helt klart ses över om inte fördelarna övervinner de nackdelar, exempelvis kostnad, som finns.

- ***Finns det någon typ av insats där samverkan mellan de olika aktörerna tenderar att fungera mindre bra? Om ja, precisera.***

Huvuddelen av de svar som gavs tyder på att det inte finns någon speciell typ av insats där samverkan fungerar mindre bra. Däremot nämndes att det ibland är svårt att se vem som är ansvarig inom räddningstjänsten om det är många befäl från räddningstjänsten på plats. Att det behövs en ökad förståelse för det arbete som polisen utför är även det något som togs upp, men en åsikt var att både samverkan och förståelse för varandras ansvarsområden blivit bättre. En uppfattning som framkom är att räddningsledaren tenderar att försvinna iväg. Åsikten om ökad förståelse för polisens arbete uttrycktes exempelvis i följande svar:

Förståelse för polisens arbete. Till exempel personal som springer kors och tvärs på en brottsplats.

Kommentar: Denna fråga ställdes för att mer specifikt precisera de insatser där samverkan brister, och på vilket sätt den i sådana fall gör det.

Även om det är parallella insatser som pågår så måste hänsyn tas till övriga medverkande. Ska en brottsplatsutredning genomföras så måste försiktighet vidtas av alla blåljusorganisationer som befinner sig på plats för att inte försvåra det arbete polisen ska utföra. Likaledes måste polisen ta hänsyn till de åtgärder som räddningstjänsten och ambulanspersonalen utför.

- ***Finns det något som skulle kunna förändras/förbättras vid samverkan inom egna organisationen? Om ja, precisera.***

De som svarade på denna fråga kommenterade bland annat samverkan, samband, insikt i varandras arbete och regelverk. Mer konkret så nämndes att sambandet inte alltid fungerar som det ska, speciellt vid större insatser där flera patruller är inblandade. En annan viktig synpunkt var att informationskedjan måste fungera, att den information som fås genom de organisationer som anländer till en olycksplats först, när de polisenheter som anländer, till exempel vid en farligt godsolycka.

Kommentar: Denna fråga kunde till viss del uppfattas som prestigeladdad. Risken är då att svaret som gavs inte riktigt överensstämmer med hur det verkligen ser ut, då det kan finnas en tendens att vilja idealisera den egna organisationen. Detta behöver inte vara någon risk om man är förändringsvillig. Den primära anledningen till att frågan ställdes var att konkreta exempel på eventuella samverkansproblem skulle framkomma. Att formulera denna fråga utan någon som helst prestigeladdning var svårt, varför den ändå ställdes.

Respondenterna gav framförallt exempel på förbättringspunkter gällande uppgifter som berör flera organisationer och även här nämndes sambandsproblem, samverkan och insikt i varandras arbete.

Den kommentar som gavs om den icke fungerande informationskedjan är viktig. När en organisation anländer till en olycksplats där andra blåljusenheter befinner sig sedan tidigare är det viktigt att den information som är relevant för den fortsatta hanteringen av olycksförloppet redan nått den anländande aktören. Detta kan vara speciellt viktigt vid nämnda farligt godsolycka, då säkerhetsavstånd och liknande är av största betydelse.

- ***Hur tycker du att systemet med inre och yttre befäl, vid räddningsinsats, fungerar?***

Här angav alla som svarade, vilket var en klar majoritet, att systemet fungerar bra.

Kommentar: Intressant var att veta om och i så fall hur systemet påverkar, genom att underlätta eller försvåra, arbetet som sköts ute i fält. Det fungerar bra och användningen av denna ledningsorganisation är möjligtvis något som bör utvärderas inom andra organisationer. Systemet tillämpas redan till viss del inom räddningstjänsten då det i vissa av SOS-centralerna finns ett befäl från räddningstjänsten.

- ***Vad är er huvudsakliga uppgift vid följande scenarier?***

- ***Bilolycka***

Trafikreglering, olycksutredning, dokumentering av oskadade, skadade och döda och se till att ambulanssjukvård och räddningstjänst kan arbeta säkert på olycksplatsen var de uppgifter som framförallt nämndes. Ett exempel på svar var:

Trafikdirigering, det vill säga att olyckan inte förvärras genom att någon mer blir inblandad samt försöka ge räddningstjänsten en dräglig arbetssituation. Viktigt att diskutera med räddningsledaren när det inte längre är räddningstjänst, utan faktiskt kan vara en "brottsplats". Registrera dödade/skadade.

- ***Brand i villa***

Avspärning, utredning, underlätta för ambulans- och räddningstjänstpersonal, bistå räddningstjänsten, säkra bevis, dokumentera och ta hand om överlevande var några av de uppgifter som nämndes.

Kommentar: Denna fråga togs med för att få en inblick i polisens taktik och vilka uppgifter de har vid de nämnda insatserna och svaren som ges åskådliggör polisens ansvarsområden. Även för att undersöka om det finns uppgifter som flera av blåljusorganisationerna har gemensamt och där det därför kan uppstå otydlighet rörande ansvarsgränser.

- ***Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med era uppgifter vid de två ovanstående scenarierna? Om ja, precisera.***

De som svarade på frågan nämnde bland annat att dialogen mellan ambulanssjukvård, polis och räddningstjänst rörande de olika organisationernas arbetsuppgifter bör förbättras, och att de riktlinjer som finns ska klargöras. Kommunikationen är också något som togs upp, både generellt

och mer preciserat för att klargöra de riktlinjer som finns och skapa gemensamma handlingsplaner. Mer konkret nämndes förbättrad utrustning för trafikavstängning och trafikdirigering samt bättre rutiner för dokumentation.

Kommentar: Förutom de förslag som tidigare nämnts gällande förtydligande av de olika blåljusorganisationerna arbetsuppgifter och förbättrad kommunikation, gavs även exempel på att det behövs bättre utrustning för att kunna dirigera trafik och stänga av vägar. Då säkerheten för de som arbetar vid och omkring en olycksplats till stor del är beroende av en fungerande trafikdirigering är denna fråga viktig att ta upp. Finns förbättringar att göra, till en rimlig kostnad, bör utrustningen ses över och förbättras i de fall det är möjligt.

Rutinerna för dokumentation bör även de förbättras om de är bristfälliga, genomförs dokumentationen på ett konsekvent sätt underlättar det för fortsatta utredningar. Om alla tre blåljusorganisationer på skadeplatsen dokumenterar och fotograferar insatsen, bör materialet kunna nyttjas av samtliga aktörer för att dra lärdomar och göra jämförelser av effektiviteten vid olika insatser. Självklart med hänsyn till sekretessen och i den utsträckning som det är lagligen möjligt.

- ***Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med räddningstjänstens uppgifter vid de två ovanstående scenarierna, för att underlätta ert jobb? Om ja, precisera.***

De som svarade på frågan nämnde att befäl från räddningstjänsten har en tendens att springa runt, vilket gör det svårt att få tag i dem. Det kommenterades också att räddningstjänsten är snabba med att städa upp på olycksplatsen, vilket kan få konsekvenser för olycksutredningen. Det krävs att förståelsen ökar mellan organisationerna för att inte försvåra den utredande delen av processen. Två exempel på svar gällande trafikdirigering var:

Vissa kommunala räddningstjänster har speciell utrustning för att säkra trafikolycksplatsen. Det är otroligt bra för att få ned hastighet med mera. Ett mycket gott hjälpmedel för polisen vid till exempel trafikdirigering.

De sköter en del av vårt jobb redan, eftersom de oftast kommer fram först på dessa larm. Trafikdirigering gör de ju redan ibland. Har de fått riktig utbildning på detta?

Kommentar: Denna fråga togs med för att få exempel på förbättringar eller förändringar som räddningstjänsten kan göra för att underlätta polisens arbete. Genom att samarbeta inom vissa områden kan en del uppgifter som ligger hos en enskild organisation lösas på ett enklare sätt, genom att en annan organisation hjälper till så långt det lagligen är möjligt.

Frågan om utbildning när det gäller trafikdirigering är något som diskuteras i kapitel 7.3. Detta är bland annat en arbetsmiljöfråga, då det står i 2 kap. 2 § Arbetsmiljölagen att arbetet ska kunna utföras i en säker miljö. För att komma så nära en säker miljö som möjligt vid arbete på väg, är det viktigt att de som sköter trafikdirigering har adekvat utbildning för det.

- ***Finns det någon teknisk materiel som skulle underlätta samverkan med räddningstjänst och ambulans?***

Här svarade majoriteten gemensamt sambandssystem och en del specificerade även sitt svar och angav RAKEL som gemensamt system. Även ledningsstöd i form av kartor nämndes. Ett exempel på svar var:

Samma radiosystem. Olyckligt att räddningstjänsten inte väljer att satsa på RAKEL.

Kommentar: Denna fråga kunde uppfattas som vinklad då den enbart frågade om teknisk materiel, och så här i efterhand kan tyckas att frågan borde gällt materiel generellt. Även om det onekligen ligger nära till hands att nämna RAKEL-systemet vid en fråga om teknisk materiel som kan underlätta samverkan, vilket de flesta gjorde, så nämndes ett gemensamt sambandssystem redan vid tidigare frågor i undersökningen. Därför drogs slutsatsen att ett gemensamt sambandssystem är något som många efterfrågar.

Under ett flertal frågor togs det upp att samverkan och samband mellan de olika organisationerna måste underlättas, vilket kan åstadkommas genom ett gemensamt radiosystem och problemet med svårnådda insatschefer skulle även delvis lösas.

- ***Övriga kommentarer.***

Majoriteten angav inte något på denna punkt, men de som svarade angav bland annat att det bör införas mer samövningar för att öka kunskapen och förståelsen för varandra. Även tydligare utmärkning med väst för platschefen var något som kom upp. Det nämndes att informationen som ges av SOS Alarm när polis är på väg fram till olycksplatsen inte är tillräcklig. Ett exempel på positivt svar var:

Samarbetet fungerar överlag bra. Präglas av en positiv anda.

Kommentar: För att se om respondenterna har något att tillägga utöver de frågor som fanns med i denna undersökning togs den avslutande frågan med. Det informationsflöde

som utgår från SOS Alarm och vidarebefordrande av denna information till blåljusorganisationerna är något som bör ses över.

Vikten av gemensamma övningar och ökad förståelse, gällande bland annat arbetsuppgifter, mellan de olika blåljusorganisationerna är något som märks i och med att det togs upp i flera av svaren.

6.3 Ambulanssjukvård

Den personal som svarade på frågorna var den personal som arbetar i fordonen. Enkäten i sin helhet finns redovisad i bilaga III.

- *Hur tycker du att samverkan med polis och räddningstjänst fungerar överlag?*

En övervägande majoritet tyckte att samverkan med både polis och räddningstjänst fungerar bra och att den har förbättrats genom bland annat gemensamma projekt som IVPA-larm. Det finns dock vissa delar som kan förbättras och det gäller framförallt räddningsledarens tendens att försvinna iväg från ledningsplatsen. Några nämnde även att samarbetet med räddningstjänsten fungerar bättre än med polisen, då ambulanssjukvården och räddningstjänsten ofta är samlokaliserade och att det därför finns en större personkänedom. Ett exempel på positivt svar var:

Den har blivit bättre och utvecklas för varje år till en optimal samverkan, där en ledningsplats ska byggas upp mellan parterna, och inte som förr i tiden då det lätt blev att någon/några av ledarna på en skadeplats stod för sig själva och dirigerade.

Kommentar: Frågan ställdes för att få en generell bild av hur ambulanspersonalen tycker att samarbetet med räddningstjänst och polis fungerar och om det finns mycket som bör förändras i samarbetet.

Det är positivt att så många ansåg att samverkan fungerar bra och att den har förbättrats över tiden. Att samlokalisering av räddningstjänsten och ambulanssjukvården underlättar samverkan är något som bör hållas i åtanke när nya stationer byggs.

- ***Finns det någon typ av insats där samverkan med de andra aktörerna tenderar att fungera mindre bra? Om ja, precisera.***

Huvuddelen angav ingen specifik typ av insats. Emellertid nämndes av några att vid större olyckor och insatser kan hälso- och sjukvården och de som ansvarar för sjukvårdsledningen glömmas bort, för att övriga aktörer fokuserar på sin insats och ambulanspersonalen måste då se till att ta plats för att inte glömmas bort. Det finns även tendenser att kommunikationen brister, både på grund av dåliga sambandssystem och att de olika blåljusorganisationerna glömmar bort att informera varandra, också brister i informationen från SOS Alarm nämndes. Även på denna fråga kom problematiken med räddningsledare som försvinner iväg upp.

Kommentar: Syftet med frågan var att precisera vid vilka insatser som samverkan brister och hur. Huvuddelen av respondenterna angav inte någon typ av insats, men mycket som kan förbättras kom fram ändå. En stor del av det som togs upp kan lösas genom att kommunikationen mellan de olika blåljusorganisationerna och även SOS Alarm blir bättre. Till exempel att de som ansvarar för sjukvårdsledningen blir ihåtkomna och får ta del av den information som övriga aktörer har.

- ***Finns det något som skulle kunna förändras/förbättras vid samverkan inom egna organisationen? Om ja, precisera.***

Så gott som alla tog upp sambandet. Både att själva radioutrustningen är dålig och att radiodisciplinen är bristfällig. Många nämnde även att ambulanssjukvården behöver ett eget ledningsfordon så att det blir tydligare på skadeplatsen vem det är som ansvarar för sjukvårdsledningen, samt att sjukvårdspersonalen måste våga ta mer plats och våga ta eget ansvar för ledningen. Flera önskade mer övningar tillsammans inom den egna organisationen, så att det inte bara är vid skarpa insatser som man träffas.

Kommentar: Frågan kunde uppfattas som prestigeladdad och svaren på den riskerar att idealisera den egna organisationen. En respondent kommenterade det i skämtsamma ordalag som att han hellre skulle skjuta sig i foten än att erkänna några brister, för att sedan nämna ett antal saker som kan förbättras. Övriga svar indikerade inte heller att svaren på frågan var tillrättalagda, då det var många som tog upp samma saker som behöver bli bättre.

- *Vad är era huvudsakliga uppgifter vid följande scenarier?*

- *Bilolycka*

Av de flesta respondenterna beskrevs uppgifterna som att efter att räddningstjänsten har säkrat olycksplatsen eventuellt leda losstagningen, omhänderta och behandla de skadade. Även att prioritera skadade och fördela resurser rätt när flera bilar är inblandade i olyckan nämndes, samt att leda sjukvårdsinsatsen och samverka med övriga aktörer.

- *Brand i villa*

Många beskrev uppgifterna som liknande dem vid bilolycka. Dock togs några andra uppgifter upp, som att etablera kontakt med räddningsledare och att skapa en ledningsplats. Också att bedöma resursbehovet och att eventuellt begära mer resurser samt att förbereda ett omhändertagande och vara redo att agera under livräddningsfasen. En kommentar var:

I första hand är det en räddningsinsats, då väntar vi på att brand ska söka igenom villan och ta ut eventuella skadade ur det direkta riskområdet. Då övertar ambulansen ansvaret för den skadade samt vården. En vanlig missuppfattning hos brand är att ambulansen ska stå i beredskap medan brand rökdyker, vilket INTE är en uppgift för ambulansen om inte det finns misstanke om skadade kvar i byggnaden.

Kommentar: Det var för att skapa en tydligare bild av vilken taktik och vilka uppgifter hälso- och sjukvården har på skadeplatsen som denna fråga ställdes. Även för att undersöka om det finns uppgifter som flera av blåljusorganisationerna har gemensamt och där det därför kan uppstå otydlighet rörande ansvarsgränser.

Intressant var dock att vissa av respondenterna delade den åsikt som citerades ovan, medan vissa var av helt motsatt uppfattning. Att det hör till deras uppgift att kvarstanna tills dess att rökdykningen är klar, oavsett om det finns misstanke om skadade i byggnaden.

- *Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med era uppgifter vid de två ovanstående scenarierna? Om ja, precisera.*

Det vanligaste svaret som gavs rör spridning av information och att alla ska få samma uppdateringar om vad som händer. Det togs upp att kommunikationen via radio kan komma att förbättras med RAKEL, eftersom att alla aktörer då har möjlighet använda samma kanal och på så sätt få all information från början. En åsikt som uttrycktes gällande samarbetet mellan räddningstjänst och ambulanssjukvård vid trafikolyckor var:

Att räddningstjänsten dras mera på trafikolyckorna med hänvisning till Lagen om skydd mot olyckor. Många gånger dras inte räddningstjänsten på trafikolyckor då räddningscentralen sagt att man avvaktar. Det är en risk för oss att stå vid hårt trafikerade vägar och arbeta på ett säkert sätt. Det händer ibland att vi inte fått information om räddningstjänsten är på väg eller ej. Blir långa fördröjningar om de ej är på väg i första skeendet. Bättre att vi får lämna motbud om de ej behövs. Detta kortar ner insattstiden och omhändertagandet av patienten. Ju längre tid gatan/vägen är avstängd eller framkomligheten är begränsad desto mer kostar det samhället i slutändan.

Kommentar: Eftersom arbetet behandlade vardagliga olyckor var det intressant att veta om det finns något ambulanssjukvården anser att de behöver förbättra i sitt arbete vid denna typ av olyckor. Dock gav respondenterna framförallt exempel på förbättringspunkter gällande uppgifter som berör flera organisationer.

- ***Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med räddningstjänstens uppgifter vid de två ovanstående scenarierna, för att underlätta ert jobb? Om ja, precisera.***

Något som efterfrågades var tydlighet gällande när insatsen övergår från räddningsinsats till sjukvårdsinsats och att räddningsledaren möter upp första ambulans så att ambulanspersonalen kan begära de resurser som behövs. Något annat var större förståelse för varandras uppgifter, vilket kan uppnås genom att man genomför praktik hos varandra alternativt träffas efter insatser och utvärderar hur den gått. Önskemål fanns om att personal hos räddningstjänsten ska åka med i ambulansen några pass innan de får åka på IVPA-larm, då ambulanspersonal upplever att de som åkt med eller jobbat i ambulans är bättre på att göra medicinska bedömningar, bemöta den drabbade och bättre på att avrapportera. Hälso- och sjukvårdspersonalen uttryckte även en önskan att polis och räddningstjänst inte ska göra uttalanden kring antal skadade och typ av skador, då det ofta blir fel uppgifter till media, utan att de hellre ska hänvisa till sjukvårdsledaren.

Kommentar: Eftersom utgångspunkten i detta arbete var räddningstjänsten var det av intresse att få både polisens och ambulanspersonalens syn på de uppgifter som räddningstjänsten utför och vad de kan göra för att underlätta för övrigas arbete.

Om det genomförs gemensamma övningar eller praktik hos varandra underlättas förståelsen för varandras arbetsuppgifter.

- ***Finns det någon teknisk materiel som skulle underlätta samverkan med räddningstjänst och polis?***

Så gott som alla var ense om att ett gemensamt sambandssystem behövs så att samtliga blåljusorganisationer kan kommunicera med varandra vid behov och att man även kan få information tidigare, innan ambulansen är framme på skadeplatsen. Även här togs ett ledningsfordon för hälso- och sjukvården upp, som ska vara vigd åt ledning och inte ha vårdande uppgifter. Ett förslag på lösning till problemet med att insatschefer tenderar att försvinna iväg gavs också:

Ett hopprep så inte folk försvinner från ledningsplatsen utan lov!

Kommentar: Syftet med denna fråga var att undersöka om det finns någon materiel som kan underlätta samverkan. Frågan var formulerad på ett olyckligt sätt och skulle istället frågat efter någon typ av materiel generellt och inte specificerat teknisk. Resultatet var att en kraftig majoritet nämnde RAKEL, dock nämnde de flesta det redan innan denna fråga. Tydligt är att det behövs ett kommunikationssystem där alla kan dela samma information.

- ***Övriga kommentarer.***

Det gavs några kommentarer kring ledningsförhållandet mellan ambulanspersonalen och räddningstjänsten, att vissa befäl inom räddningstjänsten ibland glömmar bort att det är parallella insatser och att det är en ambulanssjuksköterska som har ansvaret för ledningen av sjukvårdsinsatsen. Nästan alla nämnde, antingen under denna fråga eller under någon annan, önskemål om samövningar i betydligt större utsträckning än vad som sker idag, framförallt fullskaleövningar. Detta för att öka förståelsen för hur de andra organisationerna fungerar så att samarbetet kan utvecklas. Att samverkan blir sämre då inte räddningstjänst och ambulanssjukvården är samlokaliserade togs också upp.

Kommentar: För att se om respondenterna hade något att tillägga utöver de frågor som fanns med i denna undersökning togs den avslutande frågan med. Det är tydligt att gemensamma övningar önskas.

6.4 Sammanfattning av resultat och analys

Undersökningen visade på att samverkan fungerar bra men att det finns vissa förbättringspunkter, både inom respektive organisation och mellan olika organisationer. Svaren från de olika blåljusorganisationerna visade att det finns en gemensam problematik, både för de olika geografiska områdena men också för de olika organisationerna. Det finns vissa problem som många av samtliga respondenter tar upp. Dessa är sambandssystem och svårighet att få tag

på insatschefer, framförallt räddningsledare, och många önskar mer samövningar och mer utbildning.

Ett gemensamt sambandssystem underlättar kommunikation mellan de olika organisationerna och gör att alla kan få samma information genom att bara lyssna på vad som sägs på radion. Det krävs också att alla inblandade kan hantera utrustningen och kan kommunicera via radio. Ett gemensamt sambandssystem gör att de olika insatscheferna kan agera mer självständigt och även övrig personal, som kan ha en god uppfattning om läget redan innan de kommer fram till skadeplatsen. Detta berör även delvis problematiken med insatschefer som inte befinner sig på ledningsplats och därför är svåra att få tag i. I de situationer som inte kräver att man möts öga mot öga kan mycket redas ut via radiokommunikation och behovet av att knyta fast räddningsledare minskar. Men ett gemensamt kommunikationssystem löser inte hela problemet, utan de olika insatscheferna måste tillse att de befinner sig på eller invid ledningsplatsen så att personalen kan få tag i dem när det behövs.

Önskan att genomföra mer övningar både inom den egna organisationen, men också tillsammans med övriga blåljusorganisationer är något som många uttryckte. Samövningar gör att samarbetet blir bättre och samverkan förenklas, när kunskapen om och förståelsen för varandras arbete ökar medför det att arbetet på olycksplatsen blir effektivare. Utbildning har delvis samma effekt men det ger också ökad kunskap om det egna arbetet. Övningar behöver nödvändigtvis inte innebära ökad förståelse utan utbildning, både teoretisk och praktisk, måste också genomföras till exempel för att förtydliga ansvarsgränser där oklarheter finns.

7 Diskussion

I detta kapitel diskuteras olika delar av arbetet, framförallt de delar där det framkom att det finns problem. En diskussion förs även kring vald metod, resultatet av enkäten och de olika förslagen på lösningar, i de fall författarna funnit möjliga sådana.

7.1 Metod

Problem som kan uppstå vid undersökningar är bland annat att det stickprov som tas av en population inte är representativt för populationen, att mätinstrumentet inte är tillförlitligt och att respondenterna inte talar sanning (Suter, 2006). I den aktuella undersökningen bestod populationen av räddningsledare eller motsvarande från räddningstjänsten, yttre befäl från polisen och ambulanspersonal från hälso- och sjukvården. Då undersökningen begränsades till de tre områdena Skåne, Stockholm och Västra Götaland så innebär det att stickprovet inte kan sägas vara representativt för hela Sverige. Begränsningen till dessa områden gjordes för att, som tidigare nämnts i kapitel 5, regionerna är tätbefolkade, larmfrekvensen är hög och därigenom antogs rutiner för samverkan vara väl utarbetade då de praktiserats ofta. Det antogs även att upptagningsområdet är så pass stort att det förekommer flera samtidiga räddningsinsatser. Trots att vissa delar av de valda områdena består av landsbygd ansågs regionerna i huvudsak vara tätbefolkade.

När stickprovet gjordes på den valda populationen kan det till viss del sägas vara slumpmässigt, eftersom kontaktpersonerna distribuerade enkäten till den aktuella personalen inom de olika blåljusorganisationerna. Men kontaktpersonerna kan ha valt personer med starka åsikter och därigenom kan resultatet av undersökningen blivit missvisande. I och med detta kan problematiken rörande samverkan och samarbete mellan blåljusorganisationerna ha förminskats eller förstörats, beroende på respondenternas ståndpunkt. Dock möjliggjorde kontaktpersonerna att enkäten kunde nå ut till så många respondenter som den faktiskt gjorde, till exempel kan det vara svårt att komma i kontakt med enskilda poliser.

Ett av de problem som kan uppstå i samband med användning av enkäter är att alla personer som besvarar den inte är helt sanningsenliga i de svar de ger. Detta kan bero på att frågorna är prestigeladdade eller att de anses för personliga. Då frågorna inte var av personlig karaktär i den aktuella enkäten bör denna aspekt inte haft någon inverkan. Däremot var en del av de frågor som ställdes i enkäten till viss del prestigeladdade då samverkansfrågor, både inom den egna organisationen och mellan organisationer, togs upp. Detta kan ha medfört att frågorna inte besvarades helt sanningsenligt, då det kan vara svårt att medge att allting inte fungerar perfekt i den organisation man jobbar i, men så länge man är förändringsvillig och öppen för förbättringar bör detta inte vara något större problem. Det är svårt att säga hur det här har påverkat respondenternas svar. Valet att ta med dessa frågor, även om de var prestigeladdade, gjordes för att arbetet gick ut på att hitta de eventuella samverkansproblem som finns och för att kunna föreslå förbättringar. Ett annat problem kan ha varit att en del respondenter hade mycket att göra

och därför inte lade ned den tid som behövdes för att svaren skulle bli så korrekta och utförliga som möjligt.

Antalet svar som inkom varierade mellan de olika regionerna och organisationerna, vilket kunde utläsas i figur 5.1. Svarsfrekvensen understeg 70 % och därför bör resultaten tolkas med viss försiktighet. Men vissa slutsatser kunde ändå dras gällande förbättringar och åtgärder som bör vidtas. Anledningar till att svarsfrekvensen var så varierande kan vara flera. Bland annat kan det bero på att det bara skickades ut en påminnelse och att svarstiden för enkäterna endast uppgick till mellan två och tre veckor, beroende på när kontakt etablerades. Om svarstiden hade varit längre hade möjligtvis svarsfrekvensen blivit högre, men med hänsyn till arbetets tidsramar var svarstiden tvungen att begränsas. Därför genomfördes heller ingen testenkät. En annan bidragande faktor till den låga svarsfrekvensen, från vissa områden och organisationer, kan vara att det vid vissa av de medverkande organisationerna skedde omorganisering.

Svarsfrekvensen kan även ha påverkats av variationen i antalet utdelade enkäter, vilket berodde på att kontaktpersonerna fick till uppgift att distribuera enkäten till ett tiotal personer. Om ett mer exakt enkätantal angivits hade det möjligen medfört en mindre varierande svarsfrekvens.

För att minska effekten av snedfördelningen i resultatet, det vill säga att variationen i antal svar mellan olika områden och organisationer var stor, tolkades resultaten organisationsvis och inte områdesvis. Om resultatet hade redovisats områdesvis kunde slutsatser dragits då det gäller områdesspecifika åtgärder. Men för att ha möjligheten att dra vissa generella slutsatser, gällande respektive organisation i områden med liknande struktur på räddningsorganen, gjordes valet att redovisa resultatet organisationsvis.

Genom att inte alla svar från respondenterna redovisades fanns risk för att bias uppstod, framförallt konfirmerings- och observatörsbias. Detta eftersom författarna gjorde urvalet av vilka svar som presenterades. För att försöka undvika dessa bias baserades slutsatser, där åtgärdsförslag gavs, på åsikter som många av respondenterna uttryckte. Anledningen till att alla svar inte redovisades var att den utlovade anonymiteten då inte kunde garanteras, eftersom antalet svar i vissa områden och organisationer var så pass få. Genom att viss hänsyn togs till bias i arbetet ansågs validiteten förbättras och det vetenskapliga värdet i arbetet höjas.

7.2 Uppgifter med beröringspunkter mellan olika blåljusorganisationer

Genom att samarbeta inom vissa områden kan en del uppgifter som ligger hos en enskild organisation underlättas, då en annan organisation hjälper till så långt det lagligen är möjligt. Som exempel kan ges att räddningstjänsten tänker på polisens fortsatta utredningsarbete vid släckning. I och med att de är försiktiga på skadeplatsen gör de så lite påverkan som möjligt och ger polisen en möjlighet att säkra bevis. Att vid trafikolyckor vara snabba med att städa undan på

olycksplatsen innan polisen har fått undersöka det de anser vara av intresse, kan medföra att utredningsarbetet blir lidande.

Vid misstanke om brott i samband med en räddningsinsats ska både polis och räddningstjänst utreda olyckan, vilket beskrevs i kapitel 2.4. Polisen genomför en brottsutredning och räddningstjänsten utreder olyckans orsak och förlopp. Då det står i Proposition 2002/03:119 att kommunen ska anpassa sin utredning till den som polisen genomför, om kommunen har möjlighet att ta del av denna, innebär det att räddningstjänsten bör vara uppmärksamma så att eventuella bevis inte förstörs vid deras utredning. Det bör även tidigt framgå om en brottsutredning är aktuell eller inte för att underlätta samverkan och samarbetet mellan de båda organisationerna.

När det gäller eftersökning behöver det klargöras vem som ansvarar för eftersökning vid vilket tillfälle. Polisen ansvarar för efterforskning enligt 4 kap. 11 § Förordningen om skydd mot olyckor, men enligt 1 kap. 2 § LSO ska räddningstjänsten ansvara för att hindra och begränsa skador på människor. Om räddningstjänsten befarar att skadade människor kan finnas i omgivningen runt olycksplatsen vid exempelvis en trafikolycka kan oklarhet råda om vem som ska utföra eftersökning av eventuella skadade. Oklarheterna kan leda till att eftersökningen fördröjs och att skador förvärras.

Trafikreglering och avspärning hör till polisens uppgifter enligt Proposition 1973:185. Dock har även räddningsledaren rätt att avspärma ett område enligt 6 kap. 2 § LSO, vilket innebär att räddningsledaren kan spärra av en olycksplats om det finns fara för liv. En av respondenterna kommenterade att vissa räddningstjänster har väldigt bra utrustning för att säkra trafikolycksplatsen vilket är bra, både som arbetsmiljöfråga och ur ren säkerhetsaspekt då de ofta är först på plats. För att på ett säkert och effektivt sätt kunna spärra av en olycksplats bör sådan utrustning av hög kvalitet vara tillgänglig vid alla räddningstjänster, då deras och andras säkerhet är beroende av bra avspärning.

Det bör finnas någon form av förstärkning, av antingen polis eller räddningstjänst, för att skapa en trygg arbetsplats åt ambulanssjukvården. Det bör även finnas viss avspärningsutrustning i ambulanserna så att en säker arbetsplats kan skapas innan polis eller räddningstjänst kommer fram till olycksplatsen.

Frågan om trafikdirigering är av stort intresse då trafikdirigering ska utföras av polisen men det ändå händer att den utförs av räddningstjänsten, då dessa som sagt ofta är först på plats. Eftersom säkerheten på en arbetsplats ska vara hög krävs det att adekvat utbildning för trafikreglering genomförts. Detta är även en fråga som togs upp av en av polisrespondenterna till enkäten, denne undrade om räddningstjänsten har rätt utbildning för att dirigera trafik. Då räddningstjänsten ofta genomför trafikreglering bör utbildningen för detta vara tillräcklig och obligatorisk, och

lagstiftningen bör klargöra i hur stor utsträckning räddningstjänsten har rätt att dirigera trafik så att ansvarsgränserna förtydligas.

7.3 Parallella insatser

På en skadeplats kan flera olika blåljusorganisationer agera samtidigt, men de genomför varsin insats och det finns ingen lagligt reglerad befälsrätt sinsemellan de olika organisationerna, utan endast inom respektive organisation, vilket beskrevs i kapitel 3.2. I verkligheten kan tillämpningen se lite annorlunda ut, den insatschef inom vars ansvarsområde insatsen huvudsakligen hamnar blir oftast den som har mest att säga till om. Den insats som är mest prioriterad får delvis styra de övriga, men besluten som respektive insatschef tar ska fattas med hänsyn till de övriga aktörerna. Dock så framkom det i enkäten att ambulans- och räddningstjänstpersonal ibland glöms bort vid större polisinsatser, vilket kan bero på att den organisation vars ansvarsområde insatsen hamnar i, i detta fall polisen, fokuserar på just sin del. Ökad kommunikation och gemensamma övningar är något som bör förbättra dessa situationer.

Det framkom även i enkäterna att det finns vissa befäl inom räddningstjänsten som agerar som om ambulanssjukvården vore underställd räddningstjänsten. Så är icke fallet, utan ambulanssjukvården har en egen ledningsorganisation som tar hand om sjukvårdsinsatsen. Något som kan minska problemet är om ambulanssjukvården har ett eget ledningsfordon som inte har några sjukvårdande uppgifter, vilket efterfrågades av flera av ambulanspersonalen i enkäterna. Detta för att förtydliga vem det är som är chef för sjukvårdsinsatsen. Men även samövningar där det reds ut hur ledningen av respektive insats går till kan medföra ökad förståelsen för insatsledningen och för hur de olika organisationerna fungerar generellt, så att samarbetet kan utvecklas på alla nivåer.

Även om insatserna är parallella gäller det att komma ihåg att alla aktörer ska arbeta tillsammans för att lösa de hjälpbehov som de drabbade har på ett så effektivt sätt så möjligt. Att insatserna anpassas för att tillgodose de drabbades behov först och främst.

7.4 Resultat

De avgränsningar som gjordes har till viss del effekt på de resultat som framkom. Den största påverkan på resultatet hade troligen det faktum att undersökningen endast omfattade Skåne, Västra Götaland och Stockholm och inte de mindre städer och kommuner där det fysiska avståndet mellan de olika aktörerna är stort. Om en komplett undersökning som omfattade hela Sverige hade gjorts hade resultatet varit mer generellt gällande. Men på grund av att situationerna är olika i olika delar av Sverige, och problemen som uppkommer vid samverkan kan skilja sig mycket åt i de olika områdena, hade delar av resultatet ändå varit giltigt för endast en begränsad del. Därför avgränsades arbetet geografiskt och resultatet blev giltigt i de valda delarna och vissa slutsatser kunde även dras kring andra tätbefolkade områden där räddningsorganens struktur är uppbyggd på liknande sätt.

Att arbetet inte behandlade större olyckor, utan endast de med en mindre samhällsomfattning, gjorde att olyckor med större samverkansbehov inte togs upp. Dessa behov ökar med omfattningen på olyckan, vilket medför att de vid de olyckor som undersöktes i arbetet är begränsade. Men de olyckor som togs upp är av sådant slag att de sker dagligen, vilket gör att ett väl fungerande samarbete och en väl fungerande samverkan är ett måste. Det går även att göra förändringar och förbättringar med relativt små medel såsom mer tid för samövningar och utbildning.

I Proposition 2002/03:119 anges att det vid varje insats ska finnas en utnämnd räddningsledare, men att räddningschefen fortfarande bibehåller det övergripande ansvaret för samtliga insatser. Däremot så nämns det inte att räddningsledaren måste finnas på plats vid respektive insats och att det därigenom måste vara olika personer för de olika insatserna.

Vid flera större, samtidiga räddningsinsatser är det olika räddningsledare som leder de olika insatserna eftersom det inte är möjligt att hantera flera större insatser ensam, med alla de beslut och allt ansvar som de innebär. Vid en större insats kan olycksområdet även delas in i mindre sektorer med en chef utsedd för varje sektor för att därigenom fördela visst ansvar och vissa beslut och på så sätt underlätta för räddningsledaren. Vid mindre insatser, exempelvis två samtidiga containerbränder som avståndsmässigt ligger relativt nära varandra, så finns möjligheten att dessa kan ledas av en och samma räddningsledare. Så länge det finns kommunikationsmöjligheter och någon i befälsposition på plats medför det inte några större svårigheter att ha en gemensam ledning. Detta är dock något som måste klargöras i lagstiftningen då det inte klart framgår, varken i LSO eller i förarbetena till denna, om det ska vara en räddningsledare fysiskt närvarande vid varje insats, oavsett storlek, eller om det räcker med att det finns en utnämnd sådan som kan leda från annan plats och på så sätt leda flera insatser. Räddningstjänsten i vissa delar av Sverige går mot system som liknar polisens, med yttre och inre befäl och där räddningsledaren inte befinner sig på skadplatsen, inte ens vid större olyckor. Där tolkas lagstiftningen uppenbarligen på det sättet medan andra gör en annan tolkning, vilket framkom i vissa enkätsvar. Genom att förtydliga i lagstiftningen kan de frågor som finns idag rörande denna fråga undanröjas.

Ett problem som framkom i svaren på enkäten var att insatschefer, och då framförallt räddningsledare, ofta försvinner från ledningsplatsen. Detta kan medföra att ambulanspersonalens återrapporteringen till bland annat SOS Alarm dröjer längre än nödvändigt. Det faktum att räddningsledaren inte hela tiden befinner sig på samma plats kan ha att göra med att han eller hon har ansvar för räddningsinsatsen och därför måste få en övergripande bild av situationen. Men räddningsledaren måste komma ihåg att inte befinna sig alltför nära, till exempel en pågående villabrand, utan att det faktiskt krävs ett steg tillbaka för att kunna skapa en bild av situationen. Ett sätt att praktiskt underlätta kontakt med räddningsledare är att ha ett gemensamt kommunikationssystem.

I de enkäter som besvarades framkom det önskemål om ett gemensamt radiokommunikationssystem. Frågan som ställdes var ledande då det efterfrågades om det fanns någon teknisk materiel som skulle underlätta samverkan med övriga inblandade blåljusorganisationer. Man bör dock hålla i åtanke att ett gemensamt kommunikationssystem även togs upp av de svarande i andra delar av enkäten, vilket tyder på att radiosambandet mellan de olika organisationerna kan och bör förbättras. Ett exempel på radiosystem som skulle underlätta samverkan är RAKEL. Genom att andra blåljusmyndigheter använder samma system blir det enklare än idag att kommunicera och vid exempelvis en stor trafikolycka kan gemensamma talgrupper användas och räddningstjänst, ambulanssjukvård och polis enkelt kan prata med varandra. Ett gemensamt radiokommunikationssystem skulle även till viss del kunna lösa problemet med räddningsledare som inte är på ledningsplatsen.

För att förbättra samverkan mellan olika blåljusorganisationer, och därigenom förhöja effektiviteten vid insatser, finns ett flertal tillämpbara åtgärdsalternativ. En av de mest effektiva åtgärderna bör vara att öva med inblandade aktörer. Samövningar medför bättre förståelse för och kunskap om hur arbetet inom de olika organisationerna är upplagt och vilka regler som gäller för de olika aktörerna. Att genomföra gemensamma övningar, för att sedan sitta ned i lugn och ro och diskutera hur allt fungerat, är ett sätt att öka förståelsen för varandras arbete. Det kan även underlätta med en genomgång av de olika regelverk organisationerna har att foga sig efter för att klargöra vem som ansvarar för vad. Utbildning har delvis samma effekt men den ger också ökad kunskap om det egna arbetet. Övningar behöver nödvändigtvis inte innebära ökad förståelse utan utbildning, både teoretisk och praktisk, måste också genomföras, till exempel för att förtydliga ansvarsgränser där oklarheter finns.

Vid samövningar kan det redas ut hur respektive blåljusorganisation ska agera på skadeplatsen för att underlätta övrigas arbete. De medför också bättre personkännedom vilket främjar både samarbetet och samverkan vid insats. Finns det till exempel funderingar kring fordonsplacering finns det möjlighet att diskutera den och genomföra de förändringar som behövs omedelbart. Orsaker till att samövningar och utbildning, och då framförallt i större skala, inte genomförs i önskad omfattning är troligtvis brist på både pengar och tid och då bortprioriteras övningar och utbildning. Tyvärr kan detta medföra att exempelvis samordning av vissa resurser blir lidande och besparingar som kunnat göras tack vare den genomförs inte.

Gemensamma projekt såsom IVPA medför att de olika aktörerna får arbeta mer tillsammans och utveckla samarbetet och även samverkan. En annan åtgärd som också kan förbättra samverkan och samarbetet mellan de olika blåljusorganisationerna är att efter insatser där flera av aktörerna är inblandade göra en utvärdering, där samtliga som varit involverade i insatserna får komma till tals och framföra sin åsikt. Det kan vara lämpligt att också SOS-operatörerna deltar vid vissa utvärderingar, så att även de kan utveckla sitt arbete. Detta kommer också att medföra att problem som framkommit vid insatsen kan lösas snabbare och det gemensamma arbetet på

olycksplatsen förbättras. Utvärderingar underlättas av att flera av blåljusorganisationerna samlokaliseras och det medför också att personkännedomen ökar, vilket både främjar samverkan och samarbetet. Vinsten av samlokalisering kan bli både ekonomisk, i form av delade kostnader för lokalerna, och även bättre hantering av olyckor då samarbetet förbättras på grund av personkännedom.

8 Slutsatser

Då arbetet behandlade samverkan behövde begreppet förtydligas eftersom olika författare ger ordet olika innebörd. Det finns två ord som förknippas med samverkan och som lätt blandas ihop med det, dessa är samordning och samarbete. För att förtydliga vad som menades med de olika begreppen gavs de följande innebörd i detta arbete:

- Samverkan innebär att olika organisationer agerar parallellt och att de har klargjort sina respektive mål och uppgifter. Samverkan sker på ledningsnivå.
- Samordning innebär att olika organisationer ordnar samman personal och andra resurser. Det är viss överlappning mellan organisationerna.
- Samarbete innebär att arbeta tillsammans, antingen enskilda personer eller organisationer, vilket medför att värderingar och normer förändras. Det är mer överlappning än vid samordning. Här användes det för att beskriva det direkta mötet mellan människor i det praktiska arbetet för att uppnå gemensamma mål.

Under arbetets gång framkom ett antal uppgifter med beröringspunkter mellan de olika blåljusorganisationerna där det behöver förtydligas vad som gäller och vem som ansvarar för uppgiften. Resultatet av enkäten visade att samverkan mellan blåljusorganisationerna i huvudsak fungerar bra, men att ett antal åtgärder behöver vidtas för att förbättra samverkan och samarbetet mellan de olika aktörerna. Slutsatserna som drogs i detta arbete var:

- Samövningar, för att kunna utveckla både samverkan och samarbetet.
- Utbildning för att få ökad förståelse för varandras organisationer och uppgifter.
- Ett gemensamt sambandssystem där räddningstjänst, polis och ambulanssjukvård kan kommunicera.
- Förtydligande i lagstiftningen om det måste finnas en räddningsledare utsedd för varje räddningsinsats, eller om en person kan vara ansvarig för flera räddningsinsatser och då inte behöva vara fysiskt närvarande på samtliga skadeplatser.
- Förtydligande i lagstiftningen vad som gäller vid eftersök av skadade i olycksplatsens omgivning.
- Förtydligande i lagstiftningen vad som gäller för räddningstjänsten vid trafikdirigering.

9 Fortsatt arbete

Då detta arbete fokuserade på de tätbefolkade regionerna Skåne, Västra Götaland och Stockholm finns mycket kvar att undersöka då det gäller samverkan. Ett förslag på fortsatt arbete är att studera övriga delar av Sverige och undersöka hur det fungerar i exempelvis glesbygder, där behoven av samverkan är annorlunda än i de valda fallen. I de områden där det är långt mellan de olika aktörerna kan annorlunda lösningar krävas för att tillgodose hjälpbehoven. Idag nyttjas ibland räddningstjänsten för IVPA-larm, vilket förkortar tiden till det första omhändertagandet. En annan lösning kan vara att utrusta polisen med mer sjukvårdsutrustning, för att de också ska kunna genomföra ett grundligare första omhändertagande av den eller de drabbade, innan ambulansen har kommit fram. Även ambulanserna kan förses med extra utrustning i form av släckmedel för att kunna genomföra mindre släckningsarbete. Dock bör inte dessa lösningar ersätta den kompetens som finns idag, utan endast användas som komplement. De juridiska förutsättningarna bör utredas innan åtgärder i denna riktning vidtas.

Det är även intressant att undersöka de samverkansbehov som uppkommer vid statlig räddningstjänst, såsom sjö- och fjällräddning, eftersom dessa lite mer speciella situationer ställer höga krav på samarbete och samverkan. Här kan även övriga medverkande organisationer ingå i den undersökning som görs.

Den enkät som genomfördes hade generella frågor då samverkan inom de olika blåljusorganisationerna behandlades allmänt. För att få mer uttömmande svar och ytterligare bearbeta samverkansfrågorna kan djupintervjuer genomföras med utvalda personer inom de aktuella blåljusorganisationerna. På så sätt kan mer fördjupade svar fås och mer precision i de resultat som intervjuerna ger.

Samverkan pågår även inom många andra områden, vilket gör att det kan vara av intresse att undersöka hur det går till mellan blåljusorganisationer och aktörer som Vägverket och Banverket. Det är även intressant att se hur samverkan fungerar med andra aktörer, när det gäller exempelvis förebyggande arbete, för att kunna utveckla och förbättra även denna sida av samverkan.

För att få en uppfattning om hur de som drabbats av olyckor anser att de blivit bemötta och hur de ser på insatsen och den samverkan och det samarbete som skett vid den, kan intervjuer med dessa vara intressanta. Genom att få åsikter från personer som inte ingår i de aktuella blåljusorganisationerna kan samverkan ses ur olika synvinklar och i slutänden medverka till en förbättrad olyckshantering.

Referenser

Arbetsmiljölagen (1977:1160)

Axelsson, R., & Bihari Axelsson, S. (2007). *Folkhälsa i samverkan mellan professioner, organisationer och samhällssektorer*. Lund, Studentlitteratur.

Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund, Studentlitteratur.

Bång, E., & Rudenstam, N-G. (1984). Betingelser för samverkan. *Socialmedicinsk tidskrift, Vol. 3-4*, s. 139-144.

Cedergårdh, E., & Wennström, O. (1998). *Grunder för ledning. Generella principer för ledning av kommunala räddningsinsatser*. Karlstad, Räddningsverket.

Cedergårdh, E., & Winnberg, T. (2006). Utformning av ledningsorganisation. I L. Fredholm & A-L. Göransson (Red.), *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället* (s. 199-252). Räddningsverket.

Ejvegård, R. (2003). *Vetenskaplig metod*. Lund, Studentlitteratur.

Fredholm, L. (2006). Hantering av små till stora samhällspåfrestande olyckor. I L. Fredholm & A-L. Göransson (Red.), *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället* (s. 13-30). Räddningsverket.

Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor

Förvaltningslag (1986:223)

Gillå, M. (2008). *Samverkan mellan räddningstjänst och polis vid stora nödlägen*. Karlstad, Karlstad universitet, Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper, Folkhälsovetenskap.

Harbom, S. (2006). Ledning vid olika samhälleliga kristillstånd. I L. Fredholm & A-L. Göransson (Red.), *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället* (s. 77-112). Räddningsverket.

Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Ivansson, G. (2008A). Avgiftstak ska bli lyftet. *Sirenen, Vol. 6*, s. 13.

Ivansson, G. (2008B). Krångligt ansluta till Rakel-systemet. *Sirenen, Vol. 6*, s. 13.

Johansson, P. (2006). Legala grunder för räddningsinsatser. I L. Fredholm & A-L. Göransson (Red.), *Ledning av räddningsinsatser i det komplexa samhället* (s. 155-186). Räddningsverket.

Krisberedskapsmyndigheten. (2005). *RAKEL: Radiokommunikation för effektiv ledning*. Krisberedskapsmyndigheten.

Krisberedskapsmyndigheten. (2008). www.krisberedskapsmyndigheten.se. Hämtad 2008-11-03.

Körner, S., & Wahlgren, L. (2002). *Praktisk statistik*. Lund, Studentlitteratur.

Lag (2004:1225) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sjuktransporter

Larsson, P. (2008). SOS försenar livräddning. *Sirenen*, Vol. 7, s. 3.

LSO: Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

Länsstyrelsen i Skåne län. (2006). *Samverkan och ledning vid räddningsinsats. Policydokument för Skåne län 2006*. Malmö, Länsstyrelsen i Skåne län.

Nationalencyklopedin (2004). Höganäs, Göteborgs universitet, Språkdata.

Nilsson, M. (2008). *Länsstyrelsen krishanteringssuppdrag*. Umeå, Umeå universitet, Statsvetenskapliga institutionen.

Nylén, L. (2006). *Operativ ledning. Bedömning och beslutsfattande. Lednings- och fältstaber vid särskild händelse*. Stockholm, Rikspolisstyrelsen.

Polisförordning (1998:1558)

Polislag (1984:387)

Proposition 1973:185 Kungliga Majestäts proposition med förslag till brandlag m.m. Stockholm, Civildepartementet.

Proposition 1985/86:170 om räddningstjänstlag, m.m. Stockholm, Försvarsdepartementet.

Proposition 2002/03:119 Reformerad räddningstjänstlagstiftning. Stockholm, Försvarsdepartementet.

Proposition 2004/05:17 Kommunal medverkan i landstingens sjuktransporter. Stockholm, Finansdepartementet.

RPSFS 2006:14. Rikspolisstyrelsens allmänna råd om Polisens planering, organisation och ledning vid särskilda händelser. FAP 201-1. Rikspolisstyrelsen.

Räddningstjänstlag (1986:1102)

Räddningsverket. (1999). *Räddningstjänsthandboken del 3: Samband*. Räddningsverket.

Räddningsverket. (2008A). *Offensiv enhet. Först på plats*. Karlstad, Räddningsverket.

Räddningsverket. (2008B). *Räddningstjänst i samverkan. Ansvar och uppgifter för räddningstjänstansvariga myndigheter och samverkande organisationer*. Karlstad, Räddningsverket.

Rättegångsbalk (1942:740)

Sjöström, A. (2006). *En möjlighet för effektivare samverkan mellan myndigheter?*. Malmö, FINSAM.

Socialstyrelsen. (2001). *Personal, chefer och politiker om samarbete. Återkommande riksenkäter om motiv, hinder och resultat av samarbete*. Stockholm, Socialstyrelsen.

SOS Alarm AB. (2006). *Kommunal räddningstjänst och SOS Alarm i partnerskap. Handlingsplan 2006-2008*. Stockholm, SOS Alarm Sverige AB.

SOS Alarm AB. (2008A). www.sosalarm.se. Hämtad 2008-10-16.

SOS Alarm AB. (2008B). *Verksamhetsrapport 2007. 112 i Sverige. Verksamhetsrapport för 2007 enligt avtal mellan staten och SOS Alarm AB*. SOS Alarm Sverige AB.

SOSFS 2005:13 (M). Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om fredstida katastrofmedicinsk beredskap och planläggning inför höjd beredskap. Stockholm, Socialstyrelsen.

SOU 1998:59. Räddningstjänsten i Sverige, Rädda och Skydda. Stockholm, Försvarsdepartementet.

SOU 2002:10. Reformerad räddningstjänstlagstiftning. Stockholm, Försvarsdepartementet.

Sund, B. (2004). *Insats av räddningstjänstpersonal vid hjärtstopp -En kostnadnyttoanalys*. Karlstad, Räddningsverket.

Suter, W. N. (2006). *Introduction to educational research. A critical thinking approach*. Thousand Oaks, CA, SAGE Publications Inc.

Svensson, S., Cedergårdh, E., Mårtensson, O., & Winnberg, T. (2005). *Taktik, ledning, ledarskap*. Räddningsverket.

Bilaga I: Enkät räddningstjänst

- Hur tycker du att samverkan med polis och ambulans fungerar överlag?
- Finns det någon typ av räddningsinsats där samverkan mellan de olika aktörerna tenderar att fungera mindre bra? Om ja, precisera.
- Finns det något som skulle kunna förändras/förbättras vid samverkan inom egna organisationen? Om ja, precisera.
- Fungerar er resursfördelning bra vid flera samtidigt insatser?
- Styr insatsen av en eller flera räddningsledare vid flera samtidigt insatser?
- Vad är er huvudsakliga uppgift vid följande scenarier?
 - Bilolycka
 - Brand i villa
- Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med era uppgifter vid de två ovanstående scenarierna? Om ja, precisera.
- Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med polisens och ambulansens uppgifter vid de två ovanstående scenarierna, för att underlätta ert jobb? Om ja, precisera.
- Finns det någon teknisk materiel som skulle underlätta samverkan med polis och ambulans?
- Övriga kommentarer.

Bilaga II: Enkät polis

- Hur tycker du att samverkan med räddningstjänst och ambulans fungerar överlag?
- Finns det någon typ av insats där samverkan mellan de olika aktörerna tenderar att fungera mindre bra? Om ja, precisera.
- Finns det något som skulle kunna förändras/förbättras vid samverkan inom egna organisationen? Om ja, precisera.
- Hur tycker du att systemet med inre och yttre befäl, vid räddningsinsats, fungerar?
- Vad är er huvudsakliga uppgift vid följande scenarier?
 - Bilolycka
 - Brand i villa
- Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med era uppgifter vid de två ovanstående scenarierna? Om ja, precisera.
- Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med räddningstjänstens uppgifter vid de två ovanstående scenarierna, för att underlätta ert jobb? Om ja, precisera.
- Finns det någon teknisk materiel som skulle underlätta samverkan med räddningstjänst och ambulans?
- Övriga kommentarer.

Bilaga III: Enkät ambulanssjukvård

- Hur tycker du att samverkan med polis och räddningstjänst fungerar överlag?
- Finns det någon typ av insats där samverkan med de andra aktörerna tenderar att fungera mindre bra? Om ja, precisera.
- Finns det något som skulle kunna förändras/förbättras vid samverkan inom egna organisationen? Om ja, precisera.
- Vad är era huvudsakliga uppgifter vid följande scenarier?
 - Bilolycka
 - Brand i villa
- Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med era uppgifter vid de två ovanstående scenarierna? Om ja, precisera.
- Finns det något ni skulle vilja förändra/förbättra med räddningstjänstens uppgifter vid de två ovanstående scenarierna, för att underlätta ert jobb? Om ja, precisera.
- Finns det någon teknisk materiel som skulle underlätta samverkan med räddningstjänst och polis?
- Övriga kommentarer.

